

Univerzita Karlova v Praze

Právnická fakulta

Marie Šimůnková

Exekuce na dávky sociálního zabezpečení – právní zhodnocení

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: doc. JUDr. Margerita Vysokajová, CSc.

Katedra pracovního práva a práva sociálního zabezpečení

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 28. 6. 2015

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 29. 6. 2015

.....

Marie Šimůnková

Poděkování:

Ráda bych poděkovala vedoucí práce doc. JUDr. Margeritě Vysokajové, CSc. za odborné rady a za lidský přístup při vedení mé práce. Také bych ráda poděkovala svým rodičům za to, že mě podporovali po celou dobu mého studia. Vážím si toho a jsem vám za to vděčná.

Obsah:

Úvod	1
1. Pojem a druhy dávek sociálního zabezpečení	3
1.1. Pojem dávek sociálního zabezpečení	3
1.2. Principy při poskytování dávek sociálního zabezpečení	5
1.3. Dávky poskytované ze systému sociálního pojištění	6
1.3.1. Dávky nemocenského pojištění	6
1.3.2. Dávky důchodového pojištění	9
1.3.3. Dávky zdravotního pojištění	11
1.4. Dávky státní sociální podpory	12
1.5. Dávky pěstounské péče	14
1.6. Dávky poskytované ze systému sociální pomoci	17
1.6.1. Dávky pomoci v hmotné nouzi	17
1.6.2. Příspěvek na péči poskytovaný podle zákona o sociálních službách	20
1.6.3. Dávky pro osoby se zdravotním postižením	21
2. Druhy exekucí	22
2.1. Soudní výkon rozhodnutí podle občanského soudního řádu	23
2.1.1. Srážky ze mzdy	24
2.1.2. Příkázání pohledávky	29
2.2. Exekuce podle exekučního řádu	30
2.3. Exekuce podle správního řádu	31
2.4. Daňová exekuce podle daňového řádu	34
2.5. Souběh několika exekucí	36
3. Exekuce na dávky poskytované z nemocenského pojištění	38
3.1. Postup provádění srážek z dávek nemocenského pojištění	39

4.	Exekuce na dávky poskytované z důchodového pojištění.....	43
5.	Exekuce na dávky státní sociální podpory a na dávky pěstounské péče	47
5.1.	Vývoj právní úpravy exekuce na dávky státní sociální podpory a na dávky pěstounské péče.....	47
5.2.	Exekuce dávek státní sociální podpory a dávek pěstounské péče podle platné právní úpravy	50
6.	Exekuce na dávky sociální pomoci	52
6.1.	Kauza Chomutov.....	54
	Závěr.....	58
	Seznam zkratk	61
	Seznam použité literatury a pramenů	62
	Shrnutí	68
	Summary.....	69
	Klíčová slova a název diplomové práce v anglickém jazyce.....	70

Úvod

Motivem k volbě tématu diplomové práce mi byla současná socioekonomická situace v České republice. V poslední době roste zadluženost českých domácností. Tato skutečnost vyplývá z údajů ČNB. K datu 31. ledna 2015 byla celková zadluženost domácností u bank a ostatních finančních institucí celkem 1,31 bilionu Kč.¹ Mnoho lidí bohužel své dluhy nezvládá splácet a věřitelé je vymáhají pomocí soudního výkonu rozhodnutí nebo exekuce. Podle zprávy exekutorské komory bylo v roce 2014 zahájeno celkem 828 tis. exekucí na peněžitá a nepeněžitá plnění, přičemž průměrná vymáhaná částka byla 78 tis. Kč.² Čím dál tím častěji jsou exekučně postihovány také dávky sociálního zabezpečení, zejména dávky nemocenského a důchodového pojištění, jak o tom informuje Česká správa sociálního zabezpečení.³ Z médií se také dozvídáme mnohé smutné příběhy, které se týkají právě exekuce dávek sociálního zabezpečení.

Protože tématu exekuce dávek sociálního zabezpečení se odborná literatura příliš nevěnuje, rozhodla jsem se napsat na toto téma svoji diplomovou práci.

Cílem mé diplomové práce je popsat a uceleně uspořádat problematiku exekucí dávek sociálního zabezpečení. Dále se budu snažit zhodnotit platnou a účinnou právní

¹ ČNB, 2015. *CELKOVÉ zadlužení domácností (v mil. Kč)*. Systém časových řad ARAD. [online].

Dostupné z

http://www.cnb.cz/cnb/STAT.ARADY_PKG.VYSTUP?p_period=1&p_sort=2&p_des=50&p_sestuid=1538&p_uka=1%2C2%2C3&p_strid=AAD&p_od=200512&p_do=201504&p_lang=CS&p_format=0&p_decsep=%2C. [cit. 26. 06. 2015]

² BÁČOVÁ, Petra. *Počet exekucí v loňském roce vzrostl (01.04.2015)*. Exekutorská komora České republiky. [online]. Dostupné z <http://ekcr.cz/1/aktuality-pro-media/1959-pocet-exekuci-v-lonskem-roce-vzrostl-01-04-2015?w=>. [cit. 26. 06. 2015]

³ Například ČSSZ, 2015. *ČSSZ provádí exekuce i z nemocenských dávek. Rovněž jejich počet a výše srážek stoupá*. [online]. Dostupné z <http://www.cssz.cz/cz/o-cssz/informace/media/tiskove-zpravy/tiskove-zpravy-2015/2015-02-06-cssz-provadi-exekuce-i-z-nemocenskych-davek-rovnez-jejich-pocet-a-vyse-srazek-stoupa.htm>. [cit. 26. 06. 2015]

úpravu a případně uvedu návrhy de lege ferenda tam, kde je podle mého názoru právní úprava nejasná nebo nejednoznačná.

Diplomová práce je uspořádána do šesti kapitol. První kapitola je věnována pojmu a druhům dávek sociálního zabezpečení. Nejdříve se v ní obecně věnuji dávkám sociálního zabezpečení, poté stručně charakterizuji jednotlivé systémy a z nich poskytované dávky. Tuto kapitolu jsem zařadila kvůli tomu, abych čtenáři poskytla přehled o jednotlivých poskytovaných dávkách sociálního zabezpečení v České republice, které by mohly být předmětem výkonu rozhodnutí nebo exekuce. Tím, které dávky mohou a které nemohou být předmětem výkonu rozhodnutí nebo exekuce, se budu zabývat v dalších kapitolách.

Druhá kapitola se zabývá druhy exekucí. Popisují zde s ohledem na téma této práce soudní výkon rozhodnutí, exekuci vedenou soudními exekutory, správní exekuci a daňovou exekuci. Blíže se věnuji těm způsobům výkonu rozhodnutí a exekuce, které připadají v úvahu při exekučním postihu dávek sociálního zabezpečení, tedy na srážky ze mzdy a na přikázání pohledávky.

Následující čtyři kapitoly jsou zaměřeny na exekuci konkrétních dávek z jednotlivých systémů práva sociálního zabezpečení. Ve třetí kapitole se věnuji problematice exekuce dávek nemocenského pojištění, v následující čtvrté kapitole exekuci dávek důchodového pojištění. Pátá kapitola je věnována exekuci dávek státní sociální podpory a dávek pěstounské péče a v poslední šesté kapitole se zabývám exekucí dávek ze systému sociální pomoci, tedy dávek pomoci v hmotné nouzi, dávek poskytovaných osobám se zdravotním postižením a příspěvku na péči poskytovanému podle zákona o sociálních službách. Prostor věnuji také kauze Chomutov, která se odehrála v roce 2009. Město Chomutov tehdy začalo vymáhat své pohledávky exekucí prodejem movitých věcí na hotové peníze z právě vyplacených dávek pomoci v hmotné nouzi.

Text práce je dokončen k datu 28. června 2015.

1. Pojem a druhy dávek sociálního zabezpečení

V této kapitole se budu zabývat obecně pojmem dávky sociálního zabezpečení. Poté uvedu některé důležité principy, které se uplatňují při poskytování dávek. Následně charakterizují dávkový systém v České republice a podle subsystemů sociálního zabezpečení u každé dávky stručně uvedu, kdy a komu na ni vzniká nárok a kdo ji vyplácí.

1.1. Pojem dávek sociálního zabezpečení

Jedním z nástrojů realizace sociální politiky je sociální zabezpečení a jeho dávkový systém.

Dávka obecně představuje majetkový převod ve prospěch jiného, buď v penězích, nebo ve věcech. Pomocí dávek se přerozdělují prostředky ve prospěch potřebných, jejichž potřeby byly společensky uznány.⁴ Dávky jsou veřejnoprávní pohledávkou oprávněných osob vůči orgánu sociálního zabezpečení.

Dávky sociálního zabezpečení slouží k řešení sociálních situací vzniklých na základě sociálních událostí. Sociální událost lze charakterizovat jako *„určité sociální riziko, které je společensky uznáno za závažné, protože ekonomicky a sociálně ohrožuje existenci člověka, a jeho řešení vyžaduje společenskou ochranu, protože postižená osoba nebo její rodina nejsou s to jeho důsledky odvrátit vlastními silami.“*⁵ Důležité je tedy společenské uznání dané události. Sociálními událostmi jsou například nemoc, pracovní neschopnost, invalidita, těhotenství a mateřství, nezaopatřenost dítěte, dosažení určitého věku, smrt, nebo nestatečný příjem. Dávky jsou určeny buď k úhradě mimořádných nákladů (např. porodné) způsobených sociální událostí, nebo nahrazují příjmy, o které oprávněná osoba kvůli sociální události přichází (např. nemocenské).

⁴ Tato definice dávky je převzata z knihy TOMĚŠ, Igor. *Úvod do teorie a metodologie sociální politiky*. 1. vydání. Praha: Portál, 2010. 440 s. ISBN 978-80-7367-680-3. S. 338.

⁵ Takto je definována sociální událost v knize TOMĚŠ, Igor. *Úvod do teorie a metodologie sociální politiky*. 1. vydání. Praha: Portál, 2010. 440 s. ISBN 978-80-7367-680-3. S. 186.

Dávky sociálního zabezpečení můžeme dělit podle různých kritérií. Předně je můžeme dělit podle toho, zda jsou poskytovány v peněžité nebo nepeněžité formě, na **peněžité a věcné**.

V případě věcných dávek jsou poskytované věci určené cíleně k uspokojení určité potřeby místo peněžní částky, například přímé zakoupení oblečení, uhlí, poskytnutí poukázky určené na nějaký účel. Věcné dávky jsou více zaměřené na konkrétní potřebu žadatele, protože omezují svobodu jeho rozhodování. Ten se může pouze rozhodnout, zda dávku chce, nebo nechce. Proto jsou věcné dávky vhodné například tehdy, pokud je důvodné podezření, že by peněžitá dávka nebyla použita k účelu, ke kterému byla poskytnuta. Věcné dávky je možné poskytovat zejména v systému pomoci v hmotné nouzi.

Peněžité dávky představují určité peněžní obnosy vyplácené těm, kteří na ně mají nárok ze zákona, případně jim byly přiznány úředním výrokem. Většina dávek sociálního zabezpečení je poskytována v peněžité formě.⁶

Dávky mohou být buď **jednorázové**, nebo **opakující se**. Jednorázová dávka se vyplácí najednou při splnění podmínek pro její poskytnutí. Jednorázová dávka ale může být poskytnuta znovu, pokud jsou znovu splněny podmínky pro její poskytnutí (například pokud budou znovu splněny podmínky nároku na výplatu pohřebního, tak bude znovu vyplaceno). Opakovaná dávka se typicky poskytuje pravidelně v určitém intervalu, stále ze stejného důvodu, za splněných podmínek (pokud trvají), v dané výši. Důvod pro poskytování opakované dávky musí být stále stejný (pracovní neschopnost, invalidita).⁷

Dávky můžeme dále dělit na **obligatorní** a **fakultativní**. Na obligatorní dávky vzniká nárok ze zákona splněním podmínek stanovených v zákoně. Oproti tomu na fakultativní dávky vzniká nárok až úředním výrokem, příslušný orgán zkoumá

⁶ TOMEŠ, Igor. *Úvod do teorie a metodologie sociální politiky*. 1. vydání. Praha: Portál, 2010. 440 s. ISBN 978-80-7367-680-3. S. 339.

⁷ TOMEŠ, Igor. *Úvod do teorie a metodologie sociální politiky*. 1. vydání. Praha: Portál, 2010. 440 s. ISBN 978-80-7367-680-3. S. 339.S. 341.

podmínky vzniku nároku a je zde prostor pro správné uvážení, při kterém může vzít v úvahu další okolnosti.

Právo sociálního zabezpečení v České republice spočívá na třech pilířích. Prvním pilířem je sociální pojištění, které zahrnuje nemocenské pojištění, důchodové pojištění a zdravotní pojištění. Druhým pilířem je státní sociální zaopatření, do kterého patří státní sociální podpora a systém dávek péstounské péče. Třetím pilířem je systém sociální pomoci, který zahrnuje pomoc v hmotné nouzi, sociální služby a dávky pro osoby zdravotně postižené.

Z každého subsystému (pilíře) jsou poskytovány různé dávky, kterým se budu dále věnovat. Všechny tyto dávky tvoří dávkový systém sociálního zabezpečení v České republice.

1.2. Principy při poskytování dávek sociálního zabezpečení

Při poskytování dávek sociálního zabezpečení se uplatňují některé principy, které zde přiblížím.

Prvním je **princip ochrany nabytých práv**. Tento princip znamená zachování nároků na dávky získaných podle předchozích předpisů, i když dávky ještě nebyly přiznány. Projevuje se zejména v přechodných ustanoveních právních předpisů. Tento princip se uplatňuje zejména v důchodovém pojištění.⁸

V důchodovém pojištění se uplatňuje také **princip garance**, neboli zaručenosti, který znamená, že důchody jsou garantovány státem. Výdaje na důchody jsou součástí státního rozpočtu. Nelze ponechat důchodce bez důchodu.

Dále se při poskytování dávek uplatňuje buď **pojistný princip**, nebo **princip zabezpečovací**. Pojistný princip se uplatňuje v systému sociálního pojištění, tedy v nemocenském pojištění, v důchodovém pojištění, ve zdravotním pojištění a v úrazovém pojištění. V těchto systémech je nutné pro vznik nároku a na dávku (a tedy i

⁸ TRÖSTER, Petr aj. *Právo sociálního zabezpečení*. 6. podstatně přepracované a aktualizované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. 320s. ISBN 978-80-7400-473-5. S. 145.

na její následné poskytnutí) platit pojistné. Pojištěnec si takto přispívá na budoucí pojistnou událost, při které má právo žádat pojistné plnění ve formě sociální dávky. Naproti tomu v systému státní sociální podpory a v systému sociální pomoci, kde se uplatní zabezpečovací princip, vyplývá nárok na dávku ze zákona a není podmíněn placením pojistného.⁹

Při poskytování dávek ze systémů, ve kterých se uplatňuje pojistný princip, se uplatňují také další dva principy, a to **princip zásluhovosti** a **princip solidarity**. Princip zásluhovosti znamená, že výše nároku na dávku závisí na tom, jak se příjemce dávky osobně přičinil, tj. jak vysoké pojistné hradil a jak dlouho byl pojištěn. Princip solidarity můžeme dělit na intragenerační, kdy v rámci jedné generace jsou solidární např. bohatí s chudými v systému státní sociální podpory nebo zdraví s nemocnými v nemocenském pojištění, a na mezigenerační, kdy jsou solidární mladí se starými v důchodovém pojištění.¹⁰

1.3. Dávky poskytované ze systému sociálního pojištění

Sociální pojištění tvoří dnes nejdůležitější částí sociálního zabezpečení. V tomto systému se občan sám (nebo také někdo jiný za občana) povinně zajišťuje pro případ budoucí sociální události tím, že odkládá část své osobní spotřeby. Pro vznik nároku na dávku z tohoto systému je nutné platit pojistné.¹¹

1.3.1. Dávky nemocenského pojištění

Nemocenské pojištění slouží k zabezpečení ekonomicky aktivních osob při vzniku krátkodobých sociálních událostí prostřednictvím dávek nemocenského pojištění. Těmito sociálními událostmi jsou nemoc, úraz, dočasná pracovní neschopnost, těhotenství nebo mateřství.

⁹ TRÖSTER, Petr aj. *Právo sociálního zabezpečení*. 6. podstatně přepracované a aktualizované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. 320s. ISBN 978-80-7400-473-5. S. 65

¹⁰ TRÖSTER, Petr aj. *Právo sociálního zabezpečení*. 6. podstatně přepracované a aktualizované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. 320s. ISBN 978-80-7400-473-5. S. 144.

¹¹ TRÖSTER, Petr aj. *Právo sociálního zabezpečení*. 6. podstatně přepracované a aktualizované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. 320s. ISBN 978-80-7400-473-5. S. 11-12.

Dávky poskytované z nemocenského pojištění jsou upraveny zákonem č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění.

Všechny dávky nemocenského pojištění jsou obligatorní. Jde o peněžité opakující se dávky. Tyto dávky nahrazují v případě vzniku sociální události příjem.¹²

Nárok na dávku nemocenského pojištění vzniká tehdy, pokud k sociální události došlo v době trvání pojištění, nebo v ochranné lhůtě (viz § 14 a § 15 ZNP).

Podle ustanovení § 108 ZNP vyplácejí dávky nemocenského pojištění okresní správy sociálního zabezpečení (pokud jde o zaměstnance a osoby samostatně výdělečně činné), v případě příslušníků příslušné služební útvary a u odsouzených osob věznice a ústavy pro výkon zabezpečovací detence.

Z nemocenského pojištění se poskytují následující dávky – nemocenské, peněžité pomoci v mateřství, ošetrovné a vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství (§ 4 ZNP) Dávky jsou poskytovány buď z důvodu nemoci (nemocenské a ošetrovné), nebo z důvodu mateřství (vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství a peněžité pomoci v mateřství).

Nemocenské slouží k náhradě ztráty na výdělku v případě dočasné pracovní neschopnosti nebo nařízení karantény. Nárok na nemocenské vzniká pojištěnci, pokud jsou splněny následující podmínky podle § 23 ZNP – vznikla sociální událost dočasná pracovní neschopnost nebo nařízení karantény, tato sociální událost vznikla v době pojištění nebo v ochranné lhůtě obecně 7 kalendářních dní po zániku pojištění, trvání dočasné pracovní neschopnosti nebo karantény je více než 14 kalendářních dnů a nejsou zde skutečnosti podle § 25 ZNP, ve kterém je stanoveno, kdy pojištěnec nemá nárok na nemocenské (například pokud si dočasnou pracovní neschopnost úmyslně přivodil).

Peněžité pomoci v mateřství je určena pojištěnce v době pokročilého těhotenství a pojištěnce (nebo pojištěnci) po porodu v souvislosti s péčí o narozené dítě. Slouží k řešení zdravotních, sociálních a pracovních komplikací souvisejících s těhotenstvím,

¹² TRÖSTER, Petr aj. *Právo sociálního zabezpečení*. 6. podstatně přepracované a aktualizované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. 320s. ISBN 978-80-7400-473-5. S. 105.

porodem a šestinedělím. I v případě, že žádné komplikace nenastanou, je narození dítěte vždy významnou událostí v životě rodiny, které na ni klade nové nároky nejen po psychické stránce, ale také z hlediska hmotného zajištění. V rodině vznikají nové náklady na zdravotní péči, dochází ke ztrátě na výdělku.¹³ Pro vznik nároku na peněžitou pomoc v mateřství je potřeba splnit podmínky podle § 32 ZNP – došlo k sociální události porod dítěte (těhotenství), převzetí dítěte do péče nebo péče o dítě, a to o dítě příslušného věku, k této sociální události došlo v době pojištění nebo v ochranné lhůtě 180 kalendářních dnů po zániku pojištění, a je splněna čekací doba účasti na pojištění.

Vyrovňovací příspěvek v těhotenství a mateřství slouží k vyrovnání ztráty na výdělku těhotné zaměstnankyni převedené na jinou práci kvůli těhotenství, pokud dosahuje bez svého zavinění nižšího příjmu. Podmínky nároku na tuto dávku jsou stanoveny v § 42 ZNP. Musí dojít ke stanovené sociální události, tedy k převedení zaměstnankyně na jinou práci nebo ustanovení příslušnice na jiné služební místo ze stanovených důvodů, kterými jsou například, že práce, kterou dříve konala, je zakázána těhotným ženám nebo podle rozhodnutí ošetřujícího lékaře ohrožuje její těhotenství, v případě kojících žen obdobně že je práce zakázána kojícím ženám. Z důvodu tohoto převedení nebo ustanovení dosahuje zaměstnankyně nebo příslušnice nižšího příjmu než před převedením nebo ustanovením, a to bez vlastního zavinění.

Ošetřovné je určeno zaměstnanci, který nemůže pracovat a má tedy ztrátu na výdělku, protože došlo k sociální události potřeby ošetřování člena domácnosti, dítěte mladšího 10 let nebo péče o dítě mladšího 10 let ze stanovených důvodů. Podmínky vzniku nároku jsou upraveny v § 39 ZNP, musí dojít ke vzniku výše uvedené sociální události v době účasti na nemocenském pojištění. V tomto ustanovení jsou dále upraveny další podmínky, osoba musí žít se zaměstnancem ve společné domácnosti, to ale neplatí v případě ošetřování nebo péče o dítě mladší 10 let rodičem.

¹³ TOMEŠ, Igor. *Obory sociální politiky*. 1. vydání. Praha: Portál, 2011. 368 s. ISBN 978-80-7367-868-5. S. 189.

1.3.2. Dávky důchodového pojištění

System důchodového pojištění slouží k dlouhodobému zajištění osob při vzniku sociálních událostí invalidita, stáří a ztráta živitele. Na důchodovém pojištění se povinně účastní téměř všechny ekonomicky aktivní osoby.

Z důchodového pojištění jsou poskytovány důchody. Jsou upraveny zákonem č. 155/1995 Sb. o důchodovém pojištění.

Důchody jsou peněžité opakující se dávky, které mají obligatorní charakter.

Nárok na důchod vzniká splněním podmínek stanovených zákonem (§ 54 odst. 1 ZDP). Pro nárok na důchod je potřeba tedy splnit více podmínek. Nárok vzniká dnem, kdy je splněna časově poslední podmínka.¹⁴

Dávky důchodového pojištění vyplácí česká správa sociálního zabezpečení. Ta také rozhoduje o nároku na důchod.

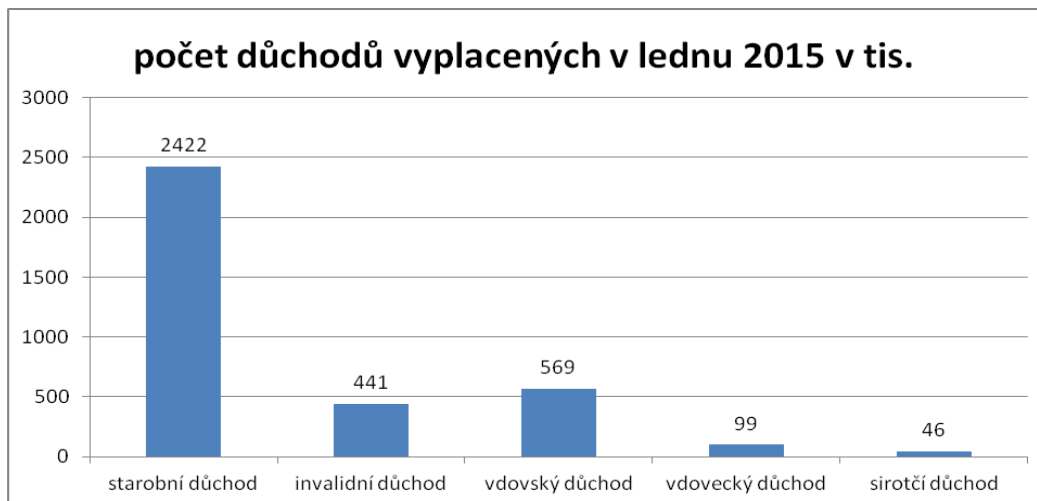
Taxativní výčet poskytovaných druhů důchodů nalezneme v § 4 ZDP, jedná se o důchod starobní, invalidní, vdovský a vdovecký a důchod sirotčí.

Důchody můžeme dělit na přímé (starobní důchod a invalidní důchod) a odvozené (pozůstalostní důchody - vdovský důchod, vdovecký důchod a sirotčí důchod). Rozdíl mezi přímými a odvozenými důchody spočívá v v tom, že výše přímých důchodů se určuje v závislosti na době pojištění a výpočtovém základu pojištěnce, který má na důchod nárok, zatímco výše odvozených důchodů se určuje podle doby pojištění a výpočtového základu zemřelého, tj. odvozuje se od nároku zemřelého na starobní nebo invalidní důchod v době smrti.¹⁵

¹⁴ PŘIB, Jan; VOŘÍŠEK, Vladimír. Důchodové předpisy s komentářem. 7. aktualizované vydání. Olomouc: ANAG, 2012. 583 s. ISBN 978-80-7263-736-2. S. 253.

¹⁵ TRÖSTER, Petr aj. *Právo sociálního zabezpečení*. 6. podstatně přepracované a aktualizované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. 320s. ISBN 978-80-7400-473-5. S. 145.

Nejčteněji poskytovanou dávkou z důchodového pojištění je starobní důchod. V následujícím grafu je zobrazen počet jednotlivých vyplacených důchodů v lednu 2015.

Zdroj: MPSV¹⁶

Graf. č. 1

Starobní důchod nahrazuje ztrátu (omezení) pracovního příjmu, která je způsobená sociální událostí stáří. Starobní důchod je upraven v § 28 a násl. ZDP. Nárok na důchod vzniká, pokud jsou splněny dvě základní podmínky, a to získání potřebné doby pojištění a dosažení stanoveného důchodového věku (viz § 28 ZDP).

Invalidní důchod slouží k dlouhodobému zabezpečení osob, které ztratily způsobilost pracovat z důvodu vzniku sociální události, kterou je invalidita. Invalidita je definována v § 39 ZDP, který stanoví, že „*pojištěnec je invalidní, jestliže z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu nastal pokles jeho pracovní schopnosti nejméně o 35%.*“ „*Poklesem pracovní schopnosti se rozumí pokles schopnosti vykonávat výdělečnou činnost v důsledku omezení tělesných, smyslových a duševních schopností ve srovnání se stavem, který byl u pojištěnce před vznikem dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu.*“ Při posuzování, zda má pojištěnec dlouhodobě nepříznivý zdravotní stav se tedy přihlíží k jeho dosavadnímu zaměstnání a profesi a

¹⁶ MPSV, 2015. *Informace o vyplacených dávkách v resortu MPSV ČR v lednu 2015.* [online]. Dostupné z http://www.mpsv.cz/files/clanky/20495/davky_2015.pdf. [cit. 26. 06. 2015].

posuzuje se, zda je v jejím výkonu omezen. Nárok na invalidní důchod má pojištěnec, pokud za prvé nedosáhl důchodového věku a za druhé se stal invalidním a získal potřebnou dobu pojištění, nebo se stal invalidním následkem pracovního úrazu (zde není požadováno splnění podmínky potřebné doby pojištění).

Pozůstalostní důchody slouží k zabezpečení při sociální události ztráta živitele. Jejich funkce je jak vyživovací, tak také vyrovnávací – má vyrovnat ztrátu v životní úrovni rodiny plynoucí ze ztráty příjmu zemřelého člena.

Nárok na vdovský a vdovecký důchod má vdova po manželovi (a vdovec po manželce), který byl poživatelem starobního nebo invalidního důchodu, nebo splnil ke dni smrti podmínku potřebné doby pojištění pro nárok na starobní nebo invalidní důchod, nebo zemřel následkem pracovního úrazu (§ 49 ZDP). Nárok na sirotčí důchod má nezaopatřené dítě, pokud zemřel rodič či osvojitel dítěte, nebo osoba, která převzala dítě do péče nahrazující péči rodičů, a zemřelý splňuje stejné podmínky jako zemřelý manžel pro nárok na vdovský důchod (§ 52 ZDP).

1.3.3. Dávky zdravotního pojištění

Zdravotní pojištění slouží k poskytování zdravotní péče oprávněným osobám. Zdravotní pojištění je upraveno zákonem č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění.

Ze systému zdravotního pojištění se hradí zdravotní služby poskytnuté pojištěnci s cílem zlepšit nebo zachovat jeho zdravotní stav nebo zmírnit jeho utrpení (§ 13 ZVZP). Tyto hrazené služby lze považovat za zvláštní formu peněžních dávek¹⁷. Někdy jsou zařazovány pod věcné dávky.¹⁸

Hrazenými službami podle §13 ZVZP jsou zdravotní péče, poskytování léčivých přípravků, potravin, zdravotnických prostředků a stomatologických výrobků, přeprava

¹⁷ KOLDINSKÁ, Kristina. *Sociální právo*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. 207 s. ISBN 978-80-7400-474-2. S. 24.

¹⁸ ČERNÁ, Jana; TRINNEROVÁ, Dagmar; VACÍK, Antonín. *Právo sociálního zabezpečení*. 2. rozšířené vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007. 230 s. ISBN 978-80-7380-019-2. S. 214.

pojištěnců a náhrada cestovních nákladů, odběr krve, tkání, buněk k transplantaci a nezbytné nakládání s nimi, přeprava odebraných tkání, buněk a orgánů, dále také přeprava žijícího dárce a přeprava zemřelého dárce, prohlídka zemřelého pojištěnce a pitva, pobyt průvodce pojištěnce ve zdravotnickém zařízení lůžkové péče a další.

1.4. Dávky státní sociální podpory

System státního sociálního zaopatření (státní sociální podpory) tvoří druhý pilíř práva sociálního zabezpečení. Je možné ho definovat jako systém, ve kterém jsou poskytovány peněžité dávky v případech stanovených zákonem nebo smlouvou ve prospěch těch, kteří splnili podmínky nároku, aniž museli platit pojistné jako v systému sociálního pojištění, nebo splnit stanovenou hranici potřeby jako v systému sociální pomoci. Tyto dávky jsou určeny především rodinám s nezaopatřenými dětmi. Některé dávky jsou ale určeny všem rodinám, například příspěvek na bydlení.¹⁹

System státní sociální podpory byl zaveden zákonem č. 117/1995 Sb. o státní sociální podpoře. V době vzniku systému byly některé dávky nově vytvořeny (sociální příplatek, příspěvek na dopravu) a některé dávky byly s určitými změnami transformovány ze systému nemocenského pojištění (přídavek na dítě, porodné, pohřebné).²⁰

Všechny dávky státní sociální podpory mají obligatorní charakter. Některé dávky jsou poskytovány jednorázově, jiné opakovaně. Jde o peněžité dávky.

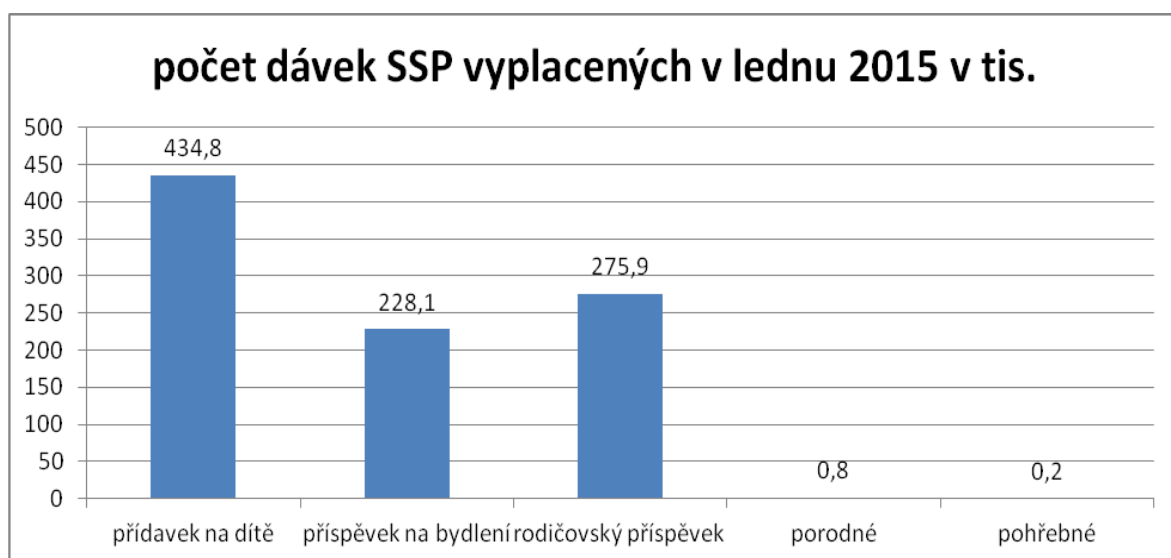
Podle ustanovení § 58 ZSSP vyplácí dávky státní sociální podpory krajská pobočka Úřadu práce ČR, která je příslušná k rozhodování o dávkách. Místní příslušnost se řídí místem, kde je oprávněná osoba hlášena k trvalému pobytu (§ 66 odst. 2 ZSSP).

¹⁹ TRÖSTER, Petr aj. *Právo sociálního zabezpečení*. 6. podstatně přepracované a aktualizované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. 320s. ISBN 978-80-7400-473-5. S. 145. S. 12.

²⁰ TRÖSTER, Petr aj. *Právo sociálního zabezpečení*. 6. podstatně přepracované a aktualizované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. 320s. ISBN 978-80-7400-473-5. S. 145. S. 181.

Výčet dávek nalezneme v § 2 ZSSP. Dávky můžeme dělit na testované, tj. poskytované v závislosti na výši příjmu (přídavek na dítě, příspěvek na bydlení a porodné) a na netestované, tj. poskytované nezávisle na výši příjmu (rodičovský příspěvek a pohřebné).

V následujícím grafu je zachycen počet jednotlivých dávek vyplacených v lednu 2015.

Zdroj: MPSV²¹

Graf č. 2

Přídavek na dítě je základní opakující se dávka, která je poskytována rodinám s nezaopatřenými dětmi. Jejím účelem je krýt náklady spojené s výchovou a výživou nezaopatřených dětí. Na přídavek na dítě má podle § 17 ZSSP nárok nezaopatřené dítě, pokud příjem v rodině nepřevyšuje rozhodnou částku. Sociální událostí jsou v tomto případě nezaopatřenost dítěte a nedostatečný příjem v rodině. Přídavek na dítě je poskytován opakovaně.

Příspěvek na bydlení je určen ke krytí nákladů na bydlení rodinám nebo jednotlivcům s nízkými příjmy. Nárok na tuto dávku vzniká vlastníkově nebo nájemci bytu, který je v něm hlášen k trvalému pobytu, pokud jeho náklady na bydlení přesahují

²¹ MPSV, 2015. *Informace o vyplacených dávkách v resortu MPSV ČR v lednu 2015*. [online]. Dostupné z http://www.mpsv.cz/files/clanky/20495/davky_2015.pdf. [cit. 26. 06. 2015].

částku součinu rozhodného příjmu v rodině a koeficientu 0,30 (0,35 na území hlavního města Prahy), a tento součin není vyšší než částka normativních nákladů na bydlení (viz § 24 ZSSP). Tato dávka je poskytována opakovaně.

Porodné přispívá rodině s nízkými příjmy na náklady spojené s narozením prvního nebo druhého živého dítěte. Nárok na tuto dávku má podle § 44 ZSSP žena, která porodila své první nebo druhé živé dítě, dále také otec prvního nebo druhého živě narozeného dítěte, jestliže žena zemřela a ke dni porodu splnila podmínky. Podmínkou je, že rozhodný příjem rodiny nepřevyšuje součin koeficientu 2,70 a životního minima rodiny. Porodné je jednorázově vyplácenou dávkou.

Rodičovský příspěvek je určen pro zlepšení podmínek rodin, které pečují o malé děti. Tato dávka měla původně sloužit jako určitá sociální mzda, kterou stát platí svým občanům za to, že pečují o novou generaci na úkor svého výdělků a kariérního postupu. Tato koncepce byla ale změněna a rodičovský příspěvek je poskytován i tehdy, pokud ke ztrátě na výdělků nedošlo.²² Nárok na tuto dávku má rodič, který po celý kalendářní měsíc celodenně a řádně pečuje o dítě, které je nejmladší v rodině, nejdéle do 4 let věku tohoto dítěte (§ 30 ZSSP). Je to opakující se dávka.

Pohřebné přispívá na náklady spojené s vypravením pohřbu. Poskytuje se v případě, že je vypraven pohřeb dítěti, které bylo ke dni smrti nezaopatřeným dítětem, nebo osobě, která byla ke dni smrti rodičem nezaopatřeného dítěte, pokud zemřelé dítě nebo zemřelá osoba měly trvalý pobyt na území České republiky. Nárok má osoba, která pohřeb vypravila (§ 47 ZSSP). Pohřebné je vypláceno jednorázově.

1.5. Dávky pěstounské péče

Dávky pěstounské péče jsou poskytovány podle zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí, který byl s účinností od 1. 1. 2013 novelizován zákonem č. 401/2012 Sb. Před tímto datem byly poskytovány podle zákona o státní sociální podpoře. Novela byla provedena proto, aby se zkvalitnila péče o ohrožené děti v České

²² KOLDINSKÁ, Kristina. *Sociální právo*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. 207 s. ISBN 978-80-7400-474-2. S. 80.

republice. Cílem bylo, aby nebylo umístováno tolik dětí jako dosud v institucionální výchově, ale aby děti byly vychovávány v rodinném prostředí.²³

Podle ustanovení § 47e zákona č. 359/1999 Sb. se v současnosti jedná o následující dávky - příspěvek na úhradu potřeb dítěte, odměna pěstouna, příspěvek při převzetí dítěte, příspěvek na zakoupení osobního motorového vozidla a příspěvek při ukončení pěstounské péče.

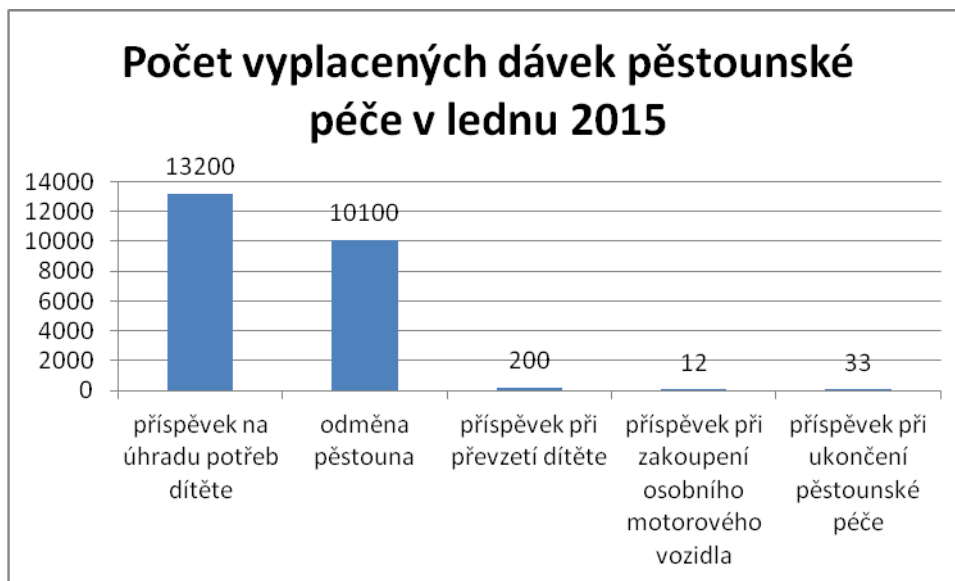
Všechny tyto dávky jsou peněžité.

Dávky pěstounské péče vyplácí krajská pobočka Úřadu práce, která je příslušná k rozhodování o dávkách, příslušnost je v tomto případě určena místem trvalého pobytu osoby pečující a osoby v evidenci a v případě osoby, která má od zletilosti nárok na příspěvek na úhradu potřeb dítěte nebo na příspěvek při ukončení pěstounské péče se místní příslušnost krajské pobočky Úřadu práce řídí místem trvalého pobytu této osoby.²⁴

²³ Viz důvodovou zprávu k zákonu č. 401/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, sněmovní tisk č. 564/0, ze dne 28. 12. 2011.

²⁴ Viz ustanovení § 58 odst. 1 a § 66, ZSSP, § 27t odst. 3 zákona č. 359/1999Sb.

Na následujícím grafu je zachycen počet jednotlivých vyplacených dávek v lednu 2015.

Zdroj: MPSV²⁵

Graf č. 3

Příspěvek na úhradu potřeb dítěte je nárokem nezletilého nezaopatřeného dítěte svěřeného do pěstounské péče (47f ZSPOD). Nárok na tuto dávku je zachován také v případě, že dítě dosáhne zletilosti, a tedy zanikne pěstounská péče, pokud jde o nezaopatřené dítě, které trvale žije a společně uhrazuje náklady na své potřeby s osobou, která byla do dosažení jeho zletilosti osobou pečující. Jde o opakující se dávku.

Odměna pěstouna představuje určité společenské uznání osobě, která pečuje o cizí dítě. Na tuto dávku má nárok osoba pečující nebo osoba v evidenci (§ 47i ZSPOD). Je to opakující se dávka.

Příspěvek při převzetí dítěte je jednorázovou dávkou, která náleží osobě pečující, která převzala dítě do péče (§ 47l ZSPOD). Jeho účelem je přispět na nákup věcí pro dítě, které přichází do pěstounské péče.

²⁵ MPSV, 2015. *Informace o vyplacených dávkách v resortu MPSV ČR v lednu 2015*. [online]. Dostupné z http://www.mpsv.cz/files/clanky/20495/davky_2015.pdf. [cit. 26. 06. 2015].

Příspěvek při ukončení pěstounské péče je jednorázová dávka, na kterou má nárok fyzická osoba, která byla ke dni dosažení zletilosti v pěstounské péči, a to ke dni zániku nároku této osoby na příspěvek na úhradu potřeb dítěte (§ 47h ZSPOD).

Nárok na příspěvek při zakoupení osobního motorového vozidla má osoba pečující, která má v pěstounské péči alespoň 3 děti, pokud zakoupila osobní motorové vozidlo, nebo zajistila nezbytnou celkovou opravu motorového vozidla, a toto vozidlo nepoužívá pro výdělečnou činnost (§47m ZSPOD).

1.6. Dávky poskytované ze systému sociální pomoci

System sociální pomoci, který tvoří třetí pilíř práva sociálního zabezpečení, bývá charakterizován také jako poslední záchranná síť v systému sociálního zabezpečení.²⁶ Plnění z tohoto systému jsou poskytována poměrně úzké skupině obyvatel. V současné době v ČR plní dvě základní funkce. Předcházet vzniku chudoby, a pokud již nastala, tak zmírňovat její dopady, a předcházet vzniku sociálního vyloučení.

Tento systém byl dříve nazýván systémem sociální péče, do roku 2011 byl upraven zákonem č. 100/1088 Sb., o sociálním zabezpečení. Tento zákon upravoval dávky pro osoby s těžkým zdravotním postižením.

System sociální pomoci můžeme rozdělit na tři části – pomoc v hmotné nouzi, sociální služby a na dávky poskytované osobám se zdravotním postižením.²⁷

1.6.1. Dávky pomoci v hmotné nouzi

System pomoci v hmotné nouzi nahradil k 1. 1. 2007 dřívější system sociální potřebnosti. Základním právním předpisem tohoto systému je zákon č. 111/20006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi. Tento zákon navazuje na zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu.

²⁶ TRÖSTER, Petr aj. *Právo sociálního zabezpečení*. 6. podstatně přepracované a aktualizované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. 320s. ISBN 978-80-7400-473-5. S. 145. S. 205.

²⁷ TRÖSTER, Petr aj. *Právo sociálního zabezpečení*. 6. podstatně přepracované a aktualizované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. 320s. ISBN 978-80-7400-473-5. S. 208.

Tento systém slouží k ochraně osob, které se dostaly do nepříznivé sociální situace, která se označuje jako stav hmotné nouze. Hmotná nouze se projevuje nedostatkem finančních prostředků k uspokojování potřeby výživy a ostatních osobních potřeb. Zákon obsahuje jak pozitivní (§ 2 odst. 2 a odst. 3), tak negativní (§ 3) definici osoby v hmotné nouzi. Osobou v hmotné nouzi je zejména osoba, jejíž příjem (a příjem společně posuzovaných osob) po odečtení přiměřených nákladů na bydlení nedosahuje částky živobytí. V zákoně jsou definované přiměřené náklady na bydlení v § 9 odst. 2 jako odůvodněné náklady (nájemné, pravidelné úhrady za služby, úhrada prokazatelné nezbytné spotřeby energií atd., viz § 34 ZPHN), ale nejvýše do 30% (35% v hlavním městě Praze) příjmu osoby a společně posuzovaných osob. Částka živobytí je určena buď životním minimem, nebo existenčním minimem. Dále se osoba nachází v hmotné nouzi také tehdy, pokud sice příjem dosahuje částky živobytí, ale nepostačuje k zabezpečení odůvodněných nákladů na bydlení a nemůže si příjem zvýšit vzhledem k věku, zdravotnímu stavu nebo jiných vážných důvodů. Zákon upravuje ještě další situace, za kterých se osoba nachází v hmotné nouzi. Naopak také upravuje, kdy osoba není v hmotné nouzi. Je to zejména tehdy, když není v pracovním vztahu nebo v evidenci Úřadu práce (neplatí to pro některé osoby, např. starší 68 let, nezaopatřené dítě).

Podle zákona o pomoci v hmotné nouzi jsou poskytovány dávky příspěvek na živobytí, doplatek na bydlení a mimořádná okamžitá pomoc. Nárok na tyto dávky má jen osoba v hmotné nouzi.

Příspěvek na živobytí a doplatek na bydlení jsou opakující se dávky, a mimořádná okamžitá pomoc je jednorázovou dávkou. Příspěvek na živobytí a mimořádná okamžitá pomoc mohou být vypláceny v peněžité nebo věcné formě, doplatek na bydlení se vyplácí v peněžní formě (§ 42 ZPHN).

Dávky pomoci v hmotné nouzi vyplácí podle ustanovení § 61 odst. 1 písm. a) ZPHN Krajská pobočka Úřadu práce, který také rozhoduje o jejich přiznání a výši. Jedná se tedy o fakultativní dávky.

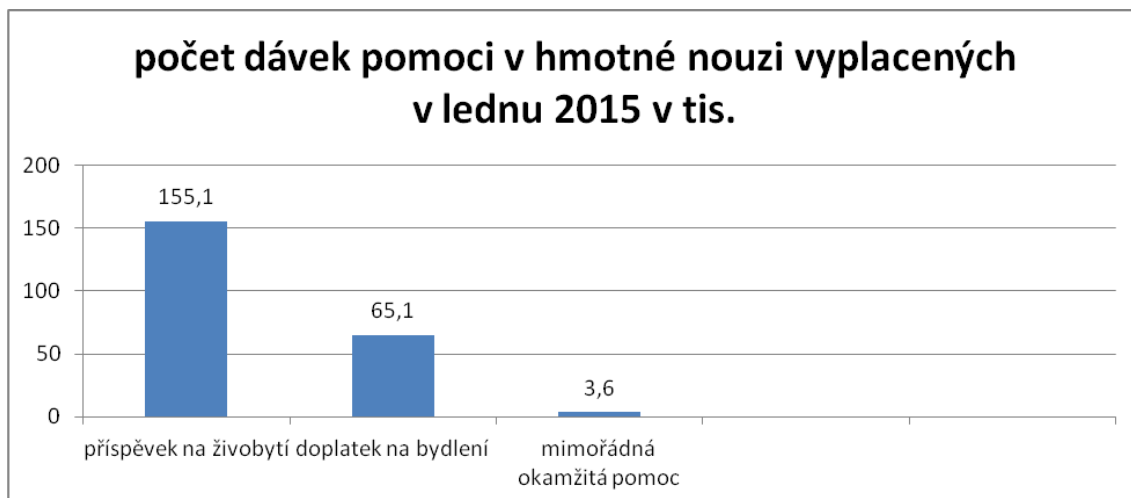
Nárok na příspěvek na živobytí má podle § 21 ZPHN osoba v hmotné nouzi, v jejíž rodině nedosahuje příjem částky živobytí po odečtení přiměřených nákladů na

bydlení. Při stanovení výše příspěvku se hodnotí, zda osoba může a snaží se zvýšit svůj příjem vlastní prací, využitím majetku, nebo uplatněním nároků a pohledávek.

Nárok na doplatek na bydlení má podle § 33 ZPHN vlastník bytu nebo jiná osoba, která byt užívá na základě smlouvy, pokud jeho příjem a příjem společně posuzovaných osob zvýšený o vyplacený příspěvek na živobytí po úhradě odůvodněných nákladů na bydlení snížených o vyplacený příspěvek na živobytí (dávka státní sociální podpory) nižší než částka živobytí. Účelem této dávky je doplatit osobě v hmotné nouzi do částky živobytí.

Nárok na mimořádnou okamžitou pomoc má podle § 36 ZPHN osoba, která nesplňuje podmínky hmotné nouze, ale hrozí jí vážná újma na zdraví. Dále má na tuto dávku nárok osoba, krou postihne vážná mimořádná událost (živelní pohrom, požár) a její celkové sociální a majetkové poměry jí neumožňují ji překonat vlastními silami, i když tato osoba není v hmotné nouzi. Dále lze mimořádnou okamžitou pomoc poskytnout osobě, která není v hmotné nouzi, ale nemá vzhledem k příjmům a celkovým sociálním a majetkovým poměrům dostatečné prostředky k úhradě nezbytného jednorázového výdaje na zaplacení správního poplatku při ztrátě osobních dokladů, pro úhradu zájmových činností nezaopatřeného dítěte nebo na úhradu nákladů na pořízení nebo opravu základních předmětů dlouhodobé spotřeby (vybavení domácnosti).

V následujícím grafu je zobrazen počet jednotlivých dávek vyplacených v lednu 2015.

Zdroj: MPSV²⁸

Graf č. 4

1.6.2. Příspěvek na péči poskytovaný podle zákona o sociálních službách

Podle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách jsou poskytovány zejména sociální služby. Jedinou peněžitou dávkou, která je podle tohoto zákona poskytována, je příspěvek na péči.

Nárok na příspěvek na péči má osoba závislá na pomoci jiné fyzické osoby (§ 7 ZSS). Tento příspěvek je určen k zajištění sociálních služeb. Cílem je tedy přispět osobě, která potřebuje pomoc se zvládnutím běžných životních úkonů určitou finanční částkou. Tato osoba se může sama rozhodnout, na které služby a od kterého subjektu tento příspěvek využije.

Tato dávka je poskytována opakovaně v peněžité formě.

Příspěvek na péči vyplácí krajská pobočka Úřadu práce, která je příslušná k rozhodnutí o příspěvku (§ 18 ZSS).

V lednu 2015 bylo vyplaceno celkem 334,9 tis. těchto dávek.²⁹

²⁸ MPSV, 2015. *Informace o vyplacených dávkách v resortu MPSV ČR v lednu 2015*. [online]. Dostupné z http://www.mpsv.cz/files/clanky/20495/davky_2015.pdf. [cit. 26. 06. 2015].

1.6.3. Dávky pro osoby se zdravotním postižením

Poskytování dávek osobám se zdravotním postižením je upraveno zákonem č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením. V ustanovení § 1 tohoto zákona je účel těchto dávek. Dávky jsou určeny ke zmírnění sociálních důsledků zdravotního postižení a k podpoře sociálního začleňování těchto osob. Podle tohoto zákona jsou poskytovány dvě dávky – příspěvek na mobilitu a příspěvek na zvláštní pomůcku.

Tyto dávky vyplácí krajská pobočka Úřadu práce ČR, která je podle § 5 ZPDOZP příslušná k rozhodování o dávkách.

Nárok na příspěvek na mobilitu má podle ustanovení § 6 odst. 1 ZPDOZP osoba starší 1 roku, která má nárok na průkaz osoby se zdravotním postižením označený symbolem „ZTP“ nebo „ZTP/P“, opakovaně se v kalendářním měsíci za úhradu dopravuje nebo je dopravována a nejsou jí poskytovány pobytové sociální služby podle zákona o sociálních službách v domově pro osoby se zdravotním postižením, v domově pro seniory, v domově se zvláštním režimem nebo ve zdravotnickém zařízení ústavní péče.

Nárok na příspěvek na zvláštní pomůcku má podle § 9 ZPDOZP osoba, která má těžkou vadu nosného nebo pohybového ústrojí, nebo těžkou vadu sluchového nebo zrakového ústrojí dlouhodobě nepříznivého zdravotního charakteru. Příspěvek se poskytuje na zvláštní pomůcku (invalidní vozík, vodící pes, počítač s hlasovým výstupem, příspěvek na úpravu bytu atd.). Jde o jednorázovou peněžitou dávku.

V lednu 2015 bylo vyplaceno celkem 235,3 tis. příspěvků na mobilitu a 500 příspěvků na zvláštní pomůcku.

²⁹ MPSV, 2015. *Informace o vyplacených dávkách v resortu MPSV ČR v lednu 2015*. [online]. Dostupné z http://www.mpsv.cz/files/clanky/20495/davky_2015.pdf. [cit. 26. 06. 2015].

2. Druhy exekucí

Tématem této diplomové práce je exekuce na dávky sociálního zabezpečení. Nejdříve se zastavím u pojmu exekuce, protože vedle pojmu exekuce existuje ještě jeden pojem používaný ve vykonávacím řízení, a to výkon rozhodnutí.

Pojem soudní výkon rozhodnutí byl do českého právního řádu zaveden spolu s aktuálně platným a účinným občanským soudním řádem v roce 1963. Tehdy se jednalo o novou terminologii a tento pojem nahradil dřívější pojem exekuce. Příliš se však nevžil a pojmy výkon rozhodnutí a exekuce byly nadále používány jako synonyma.³⁰

Od roku 2001, kdy byl přijat exekuční řád (zákon č. 120/2001 Sb.), je ale nutné rozlišovat tyto dva pojmy a používat pojem výkon rozhodnutí pro činnost vykonávanou soudy a pojem exekuce pro činnost vykonávanou soudními exekutory. Pojem exekuce je dále používán také pro vynucování rozhodnutí vydaných ve správním řízení a v daňovém řízení.³¹

Pro vztah mezi výkonem rozhodnutí a exekucí podle exekučního řádu je důležité ustanovení § 37 odst. 2 písm. b) exekučního řádu, ve kterém je stanoveno, které exekuční tituly nemůže soudní exekutor vykonávat. Jde o rozhodnutí o péči o nezletilé děti, rozhodnutí ve věcech ochrany proti domácímu násilí, rozhodnutí orgánů Evropské unie nebo cizí rozhodnutí, u kterého bylo vydáno prohlášení vykonatelnosti podle přímo použitelného přepisu Evropské unie nebo podle mezinárodní smlouvy nebo u kterého bylo rozhodnuto o uznání. Tato rozhodnutí je možné vynucovat výkonem rozhodnutí podle občanského soudního řádu. V ostatních případech si může oprávněný vybrat, zda využije služeb soudního exekutora, nebo se obrátí na soud. Jediné omezení v tom, které

³⁰ TRIPES, Antonín. *Exekuce v soudní praxi*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006. 836 s. ISBN 80-7179-489-9. S. 3.

³¹ WINTEROVÁ, Alena aj. *Civilní právo procesní*. 6. aktualizované vydání, doplněné o předpisy evropského práva. Praha: Linde, 2011. 711 s. ISBN 978-80-7201-842-0. S. 475.

tituly lze vykonávat prostřednictvím soudního výkonu rozhodnutí, je stanoveno v § 251 OSŘ, podle kterého nelze prostřednictvím soudního výkonu rozhodnutí vykonávat titul, který se vykonává ve správním nebo daňovém řízení.

Rozlišujeme tedy výkon rozhodnutí podle občanského soudního řádu (soudní výkon rozhodnutí), exekuci podle exekučního řádu, a dále daňovou exekuci a exekuci podle správního řádu. V této kapitole připomenu u každého z druhů exekuce kde je právně upraven, kdo je vymáhajícím orgánem, jaké exekuční tituly jsou potřeba, a uvedu, jaké způsoby výkonu rozhodnutí a exekuce připadají v úvahu s přihlédnutím k tomu, že předmětem výkonu rozhodnutí a exekuce mají být dávky sociálního zabezpečení.

2.1. Soudní výkon rozhodnutí podle občanského soudního řádu

Právní úpravu soudního výkonu rozhodnutí nalezneme v ustanovení § 251 a násl. občanského soudního řádu.

Vymáhajícím orgánem je soud (viz § 251 OSŘ, 265 OSŘ - soud se postará o provedení nařízeného výkonu rozhodnutí). Věcně příslušný je obecně podle § 252 odst. 1 OSŘ obecný soud povinného, v dalších odstavcích jsou stanoveny výjimky. Řízení se zahajuje jen na návrh oprávněného (§ 261 OSŘ). V tomto návrhu oprávněný uvede způsob výkonu rozhodnutí.

Soudní výkon rozhodnutí slouží k vymožení pohledávek širokého okruhu věřitelů. Tyto pohledávky mohou být přiznány například vykonatelným rozhodnutím soudu (rozsudek, usnesení, platební rozkaz) v občanském soudním řízení, které ukládá povinnost k plnění, vykonatelným rozhodnutím soudu v trestním řízení, pokud přiznává právo nebo postihuje majetek, vykonatelným rozhodnutím soudu ve správním soudnictví (viz § 274 OSŘ, který stanoví tituly pro výkon rozhodnutí).

Způsoby výkonu rozhodnutí jsou taxativně stanoveny zákonem (část šestá OSŘ). Výkon rozhodnutí pro peněžitá plnění lze provést následujícími způsoby: srážkami ze mzdy, příkázáním pohledávky, správou nemovité věci, prodejem movitých a nemovitých věcí, zřízením soudcovského zástavního práva na nemovité věci a

postizením závodu. Pro výkon rozhodnutí pro nepeněžitá plnění jsou stanoveny tyto způsoby: vyklizení, odebrání věci, rozdělení společné věci a provedení prací a výkonů.

Protože v této práci je řešena problematika exekuce dávek sociálního zabezpečení, které jsem v předchozí kapitole definovala jako pohledávku oprávněné osoby vůči orgánu sociálního zabezpečení, ze způsobů výkonu rozhodnutí přicházejí v úvahu pouze srážky ze mzdy a z jiných příjmů a příkázání pohledávky, pouze těmito způsoby lze dávky postihnout. Pouze těmto způsobům výkonu rozhodnutí se tedy budu nyní podrobněji věnovat.

2.1.1. Srážky ze mzdy

Pro srážky z dávek sociálního zabezpečení, které jsou vyjmenovány v § 299 OSŘ mezi jinými příjmy, ze kterých se provádějí srážky, se použijí ustanovení o výkonu rozhodnutí srážkami ze mzdy. Srážky ze mzdy a z jiných příjmů jsou upraveny v § 276 a násl. OSŘ. Dalším pramenem je nařízení vlády č. 595/2006 Sb., o nezabavitelných částkách.

Na tomto místě obecně popíšu problematiku tohoto způsobu výkonu rozhodnutí, která je společná – nařízení, výpočet srážek, změna plátce mzdy a více plátců mzdy. V následujících kapitolách se pak budu věnovat zvláštnostem při srážkách z konkrétních dávek sociálního zabezpečení.

Srážky ze mzdy jsou zvláštním případem příkázání pohledávky.³² Srážkami ze mzdy a z jiných příjmů se postihuje nárok zaměstnance na mzdu nebo nárok oprávněné osoby na jiný příjem vyjmenovaný v § 299 OSŘ. Nepostihuje se takto již vyplacená mzda či jiný příjem.

³² Srážky ze mzdy jsou od doby socialismu upraveny zvlášť, protože tehdy se předpokládalo, že většina lidí bude mít příjmy pouze ze zaměstnání nebo sociálního či nemocenského pojištění. Viz k tomu MACUR, Josef. *Kurs občanského práva procesního. Exekuční právo*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1998. 207 s. ISBN 80-7179-190-3. S. 135.

Pokud oprávněný navrhuje provést výkon rozhodnutí srážkami ze mzdy nebo z některé dávky sociálního zabezpečení (tedy z jiných příjmů vyjmenovaných v ustanovení § 299 OSŘ), musí v návrhu, kterým se zahajuje řízení, řádně specifikovat, tak jak to vyžaduje § 261 OSŘ, toho, vůči komu má povinný nárok na mzdu (plátce mzdy, orgán sociálního zabezpečení). To vyplývá i z rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 17. ledna 2006³³, ve kterém je vyjádřeno, že návrh, ve kterém oprávněný navrhne toliko výkon rozhodnutí srážkami z důchodu povinného, aniž blíže specifikuje plátce důchodu, tak tento návrh neodpovídá požadavkům kladeným ustanovením § 261 odst. 1 OSŘ.

Nařízení srážek ze mzdy je upraveno v § 282 OSŘ. Nařízením srážek ze mzdy soud přikazuje plátcí mzdy tzv. arrestatorium, tedy aby od té doby, kdy mu je nařízení výkonu rozhodnutí doručeno, prováděl srážky a sraženou částku aby nevyplácel povinnému. Za plátce mzdy se považuje také orgán sociálního zabezpečení, vůči kterému má oprávněná osoba nárok na dávku, viz § 301 OSŘ. Povinný od této chvíle ztrácí nárok na výplatu té části mzdy (dávky), která odpovídá výši srážek (tzv. inhibitorium). Plátce mzdy vyplácí srážky po nabytí právní moci nařízení výkonu rozhodnutí přímo oprávněnému (§ 291 OSŘ). Výkon rozhodnutí je možné ze sociálních důvodů odložit (§ 266 odst. 1 OSŘ). V takovém případě plátce mzdy přestane srážky provádět a pokračuje v nich až poté, co je mu doručen příkaz soudu, aby se ve srážkách pokračovalo (§ 289 OSŘ). Odložit výkon rozhodnutí je možné také pokud lze očekávat, že výkon rozhodnutí bude zastaven (§ 266 odst. 2 OSŘ). V tomto případě ale plátce mzdy pokračuje v provádění srážek, ale nevyplácí je povinnému (§289 OSŘ). Výkon rozhodnutí může být zastaven, pokud povinný po dobu jednoho roku nepobírá mzdu nebo mzdy nedosahuje takové výše, aby z ní mohly být srážky prováděny. Dalším důvodem pro zastavení výkonu rozhodnutí srážkami ze mzdy podle § 290 OSŘ je, že srážky už jsou prováděny jen pro běžné výživné a lze předpokládat, že vzhledem k okolnostem bude povinný nadále plnit dobrovolně.

³³ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 6. června 2007, spis. zn. 20 Cdo 2456/2006.

Srážky se provádějí z čisté mzdy, tedy po odečtení povinných odvodů z hrubé mzdy (§277 OSŘ). Srážky se dále provádějí z jiných příjmů, s těmi se nakládá jako se mzdou.

Nejdříve je potřeba na základě § 278 OSŘ vypočítat základní částku, která nesmí být povinnému sražena (tzv. nezabavitelná částka). Výpočet této částky je upraven v nařízení vlády o nezabavitelných částkách. Tato částka je stanovena jako součet nezabavitelné částky na osobu povinného, která je rovna úhrnu dvou třetin součtu částky životního minima jednotlivce a částky normativních nákladů na bydlení pro jednu osobu v bytě užívaného na základě nájemní smlouvy v obci od 50.000 do 99.999 obyvatel, a úhrnu částek na každou osobu, které je povinný povinen vyživovat. Částka na jednu takovou osobu je rovna jedné čtvrtině nezabavitelné částky na osobu povinného.

Poskytování výživného je upraveno v občanském zákoníku (zákon č. 89/2012 Sb.). V občanském zákoníku je upraveno výživné mezi manžely, výživné rozvedeného manžela, výživné neprovdané matce, výživné mezi rodiči a dětmi a předky a potomky. Výživné mezi manžely, které je upraveno v § 697 OZ, je bezpodmínečné a nezabavitelná částka na manžela (manželku) se započítává po celou dobu trvání manželství, i když manžel (manželka) má samostatný příjem, nebo nežije s povinným ve společné domácnosti. Oproti tomu rozvedení manželé mezi sebou nemají vyživovací povinnost automaticky, povinný je povinen poskytovat výživné pouze po omezenou dobu pokud jeho bývalá manželka (bývalý manžel) není schopen se sám živit (viz § 760 OZ). Toto posuzuje soud a nezabavitelná částka se započítává na základě soudního rozhodnutí. Další možností výživného je poskytování výživného neprovdané matce (§ 920 OZ), které je povinen poskytovat výživné otec dítěte na výživu pro dítě do dvou let věku dítěte a matce přispět na úhradu nákladů souvisejících s těhotenstvím a porodem. Typickým příkladem poskytování výživného je poskytování výživného nezaopatřeným dětem, které nejsou samy schopny se živit. Podpůrně se použije zákon o státní sociální podpoře, který definuje v § 11 nezaopatřenost dítěte. Nezabavitelná částka se poskytuje na každé vlastní nebo osvojené dítě, povinný prokazuje existenci

těchto dětí rodným listem nebo pravomocným rozsudkem o osvojení, dále např. potvrzením o studiu.³⁴

Částka životního minima je stanovena na základě § 9 zákona o životním a existenčním minimu aktuálně nařízením vlády č. 409/2011 Sb., na 3.410 Kč. Normativní náklady na bydlení jsou na základě § 28 zákona o státní sociální podpoře stanoveny nařízením vlády č. 327/2014 Sb. na 5.767 Kč.

Výpočet celkové nezabavitelné částky lze vyjádřit následujícím vzorcem:

$$2/3 * (\text{ŽMJ} + \text{NNB}) + x * [2/3 * (\text{ŽMJ} + \text{NNB})]/4$$

x = počet osob, které je povinný povinen vyživovat,

ŽMJ = životní minimum jednotlivce,

NNB = normativní náklady na bydlení.

Pokud do vzorce dosadíme údaje pro rok 2015, výpočet bude vypadat takto:

$$2/3 * (3410 + 5767) + x * [2/3 * (3410 + 5767)]/4.$$

Nezabavitelná částka na povinného je pro rok 2015 rovna **6118 Kč**, na vyživovanou osobu 1529,5 Kč. Celková nezabavitelná částka se zaokrouhluje na celé koruny nahoru (§ 3 nařízení o nezabavitelných částkách).

Po vypočtení nezabavitelné částky se tato částka odečte od čisté mzdy (jiného příjmu) a zbytek čisté mzdy se zaokrouhlí směrem dolů na částku dělitelnou třemi v celých Kč (§ 279 OSŘ). Částka, která zůstane po zaokrouhlení, se přičte k nezabavitelné částce. Zaokrouhlený zbytek čisté mzdy (jiného příjmu) se dělí na třetiny. Při tom je důležité ještě vzít na zřetel ustanovení § 279 odst. 3, podle kterého se nad částku, která je stanovena v již zmíněném nařízení o nezabavitelných částkách, srazí zbytek čisté mzdy bez omezení. Tato částka je rovna součtu částky životního minima jednotlivce a částky normativních nákladů na bydlení pro jednu osobu, v roce 2015 je

³⁴ BREBURDA, Jan. *Exekuce srážkami ze mzdy 2015*. 3. aktualizované vydání. Olomouc: ANAG, 2015. 495 s. ISBN 978-80-7263-929-8. S. 85 – 87.

rovna 9.177 Kč. Na třetiny se tedy dělí pouze do výše 9.177 Kč, maximální výše jedné třetiny je tedy 3.059 Kč.

První třetina je určena pro uspokojování nepřednostních pohledávek podle jejich pořadí a také pro úhradu přednostních pohledávek, pokud na jejich úhradu nepostačuje druhá třetina. Druhá je určena pouze pro uspokojování přednostních pohledávek. Tyto pohledávky jsou vyjmenovány v § 279 odst. 2 OSŘ, jde o výživné, náhradu újmy způsobené poškozenému ublížením na zdraví, náhradu újmy způsobené úmyslnými trestnými činy, dále pohledávky daní a podobně. Přitom pohledávky výživného se uspokojí přednostně před ostatními přednostními pohledávkami (§ 280 odst. 2 OSŘ). Pokud přednostní pohledávky nejsou, tato třetina se nesráží. Třetí třetina se nesráží a vyplatí se povinnému.

Takto se postupuje, pokud srážky provádí pouze jeden plátcе mzdy (ten, vůči kterému má povinný nárok na jiný příjem). Může ale nastat situace, kdy povinný pobírá mzdu od několika plátců mzdy, nebo zároveň pobírá mzdu a některý z jiných příjmů (například invalidní nebo starobní důchod nebo dávku státní sociální podpory, typicky může jít o pracujícího důchodce) případně několik jiných příjmů. V takovém případě se podle § 297 OSŘ vztahuje nařízení výkonu rozhodnutí na všechny jeho mzdy (jiné příjmy). Plátcе mzdy je povinen srážky provádět ode dne doručení nařízení výkonu rozhodnutí. Může tedy srážky provádět pouze tehdy, pokud mu toto nařízení výkonu rozhodnutí bylo doručeno. Pokud se soud o dalších příjmech nedozví, nemůže na ně ani nařídit výkon rozhodnutí a srážky z nich prováděny být nemohou.³⁵ Stejně tak nemůže soudní exekutor vydat exekuční příkaz na mzdu nebo příjem, o kterém se nedozví. Zaměstnavatel není oprávněn poskytovat soudnímu exekutorovi údaje o příjmech, které sám nespravuje, tedy typicky o příjmech od jiných plátců mzdy.³⁶ Soud musí určit podíl jednotlivých plátců mzdy na nezabavitelné částce, protože pro účely srážek ze mzdy tvoří všechny příjmy jeden celek, na který se vztahuje jedna nezabavitelná částka.

³⁵ TRIPES, Antonín. *Exekuce v soudní praxi*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006. 836 s. ISBN 80-7179-489-9. S. 276.

³⁶ BREBURDA, Jan. *Exekuce srážkami ze mzdy 2015*. 3. aktualizované vydání. Olomouc: ANAG, 2015. 495 s. ISBN 978-80-7263-929-8. S. 406.

V tomto případě zasílají jednotliví plátcí mzdy srážky soudu, ten pak sraženou částku vyplácí oprávněnému (§ 298 odst. 2 OSŘ).

Další situací, se kterou je možné se setkat, je změna plátce mzdy. Je upravena v § 293 a násl. OSŘ. To znamená, že i když povinný přestane pracovat u jednoho plátce mzdy (pobírat dávku) a nastoupí k druhému plátci mzdy (začne pobírat dávku), pokračují účinky nařízení výkonu rozhodnutí i na mzdu od nového plátce mzdy. Povinností nového plátce mzdy je provádět ode dne, kdy se dozví od povinného nebo dosavadního plátce mzdy, že byl soudem nařízen výkon rozhodnutí srážkami ze mzdy a pro jaké pohledávky. To může být i dříve, než je mu doručeno od soudu usnesení, kterým ho soud vyrozumí o nařízení výkonu rozhodnutí srážkami ze mzdy, seznámí ho s dosavadním průběhem, zejména s výší dosud provedených srážek, jak vysoká je pohledávka, pořadí pohledávek (§ 293 odst. 3 OSŘ). Zákon stanoví povinnému a dosavadnímu i novému plátci mzdy určité informační povinnosti a na jejich základě pak vydá soud rozhodnutí. Dosavadní plátce mzdy má povinnost oznámit do jednoho týdne soudu, že u něj povinný přestal pracovat a zašle soudu vyúčtování srážek. Je také povinen vydat zaměstnanci potvrzení o tom, zda u něho byl nařízen výkon rozhodnutí srážkami ze mzdy. Nový plátce mzdy je povinen vyžádat si od nového zaměstnance potvrzení od předchozího zaměstnavatele o tom, zda byl nařízen výkon rozhodnutí srážkami ze mzdy. Pokud zjistí, že byl nařízen, oznámí to bez odkladu soudu. Povinný je povinen oznámit do jednoho týdne soudu, že přestal pracovat u dosavadního plátce mzdy a také že nastoupil k novému plátci mzdy.

2.1.2. Příklad příkazání pohledávky

Příklad příkazání pohledávky, konkrétně příkazání jiné peněžité pohledávky, je dalším možným způsobem postihu dávek sociálního zabezpečení. Lze takto postihnout ty pohledávky, které se nepostihují srážkami ze mzdy (§ 312 odst. 1 OSŘ) a které nejsou vyjmenovány mezi pohledávkami nepodléhajícími výkonu rozhodnutí v § 317 OSŘ. Výkon rozhodnutí lze nařídit podle ustanovení § 312 odst. 1 OSŘ i v případě, že pohledávka povinného se stane splatnou teprve v budoucnu a také tehdy, pokud povinnému budou dílčí pohledávky z téhož právního důvodu teprve vznikat. Toto je případ i opakovaně vyplácených dávek. Z dávek sociálního zabezpečení už jich mnoho pro tento způsob výkonu rozhodnutí nezbyvá, protože srážkami ze mzdy se postihují

opakované dávky státní sociální podpory, nemocenské, peněžité pomoc v mateřství a důchody. Naopak výkonu rozhodnutí nepodléhají peněžité dávky sociální péče, dávky pomoci v hmotné nouzi, jednorázově vyplácené dávky státní sociální podpory a pěstounské péče a příspěvek na bydlení. Z dávek nemocenského pojištění zbývá tedy vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství a ošetřovné.

Při prikázání pohledávky už nemá povinný ochranu v podobě nezabavitelné částky, jako při srážkách ze mzdy a pohledávky je sražena v rozsahu, který stanoví soud, tedy může být sražena i v plném rozsahu.

Podstata tohoto způsobu výkonu rozhodnutí je v tom, že se postihuje pohledávka povinného vůči jeho dlužníkovi. Soud v nařízení výkonu rozhodnutí přikáže dlužníkovi povinného, aby od okamžiku, kdy mu bylo doručeno nařízení výkonu rozhodnutí, povinnému jeho pohledávku vyplatil (§ 313 odst. 1 OSŘ, tzv. arrestatorium). Po nabytí právní moci je povinen vyplatit pohledávku oprávněnému (§ 314a OSŘ). Povinnému soud nařídí inhibitorium, tedy mu zakáže, aby se svojí pohledávkou jakkoli nakládal (§ 313 odst.1 OSŘ).

2.2. Exekuce podle exekučního řádu

Právní úpravu exekuce podle exekučního řádu nalezneme v zákoně č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád). V § 52 odst. 1 exekučního řádu je stanovena subsidiarita občanského soudního řádu k exekučnímu řádu. Proto se podpůrně použijí na exekuci podle exekučního řádu také ustanovení občanského soudního řádu, pokud exekuční řád neobsahuje odlišnou úpravu. Většina způsobů výkonu rozhodnutí je detailně upravena občanském soudním řádu a exekuční řád na ně jen odkazuje.

Exekuce podle exekučního řádu stejně jako soudní výkon rozhodnutí slouží k vymožení pohledávek širokého okruhu věřitelů. Navíc oproti soudnímu výkonu rozhodnutí lze takto vymáhat také tituly, které se vykonávají ve správním nebo daňovém řízení. Exekuční tituly jsou vyjmenovány v § 40 exekučního řádu, a jsou jimi vykonatelné rozhodnutí soudu nebo exekutora, pokud přiznává právo, zavazuje k povinnosti nebo postihuje majetek, vykonatelný rozhodčí nález, notářský zápis se

svolením k vykonatelnosti, vykonatelné rozhodnutí a jiný exekuční titul orgánu veřejné moci, atd.

Vymáhajícím orgánem je soudní exekutor, kterého si na základě § 28 EŘ volí oprávněný. Exekuční řízení se zahajuje na návrh dnem, kdy exekuční návrh dojde exekutorovi (§ 35 EŘ). Exekutor poté do 15 dnů požádá soud o pověření a nařízení exekuce (§ 43a EŘ). Do 15 dnů vydá soud pověření, toto pověření se nedoručuje účastníkům řízení. Poté pošle exekutor do 15 dnů oprávněnému vyrozumění o zahájení exekuce, povinnému jej doručí nejpozději s prvním exekučním příkazem (§ 44 EŘ). Exekutor zapíše exekuci do rejstříku zahájených exekucí a posoudí, jakým způsobem má být exekuce provedena a vydá exekuční příkaz (§47 EŘ). Soud tedy vydává pouze pověření k zahájení a provedení exekuce. Vlastní exekuci provádí soudní exekutor.

Taxativní výčet způsobů exekuce je uveden v § 59 EŘ. Pro účely této diplomové práce připadají v úvahu pouze srážky ze mzdy a z jiných příjmů a přikázání pohledávky.

Pokud jde o srážky ze mzdy a z jiných příjmů, tak exekuční řád v § 60 zcela odkazuje na úpravu v občanském soudním řádu. V případě přikázání pohledávky také v § 65 odkazuje na občanský soudní řád, výjimky, které exekuční řád stanoví, se netýkají problematiky této diplomové práce.

2.3. Exekuce podle správního řádu

Exekuce podle správního řádu (správní exekuce) je upravena v § 103 a násl. zákona č. 500/2004 Sb., správního řádu. Touto cestou mohou být vymáhány povinnosti peněžitého nebo nepeněžitého plnění uložené v rozhodnutí správních orgánů, které povinný v určené lhůtě dobrovolně nesplnil. Správní exekuce je tedy určena zásadně k vymožení vlastních pohledávek správního úřadu, které vznikly ve správním řízení.

Při správní exekuci existuje více možností, jak postupovat. Buď může exekuci provádět správní orgán (u kterého uplatňuje exekuční titul osoba oprávněná z exekučního titulu, nebo exekuci zahájí sám správní orgán oprávněný k exekuci z moci

úřední, viz ustanovení § 105 SŘ), nebo je možné se obrátit na soudního exekutora (viz § 105 odst. 2 SŘ).³⁷

Pokud je o provedení exekuce požádán soudní exekutor, použije se úprava exekučním řádu a subsidiárně také v občanském soudním řádu. Je potřeba upozornit na to, že i když ustanovení § 105 odst. 2 SŘ připouští volbu soudního výkonu rozhodnutí nebo exekuce vedené soudním exekutorem, je možná pouze exekuce vedená soudním exekutorem, protože podle ustanovení § 251 odst. 2 OSŘ nelze soudně vykonat rozhodnutí, které se vykonává ve správním nebo daňovém řízení. Toto platí od roku 2013, kdy na základě novely OSŘ č. 396/2012 Sb. bylo stanoveno, že soud nenařizuje a neprovádí výkon rozhodnutí, jde-li o exekuční titul, který lze vykonat podle správního řádu nebo daňového řádu. Podle důvodové zprávy³⁸ se tak stalo proto, aby se omezila dvojkolejnost výkonu rozhodnutí a exekuce a stanovil se taxativní výčet věcí, ve kterých je možný soudní výkon rozhodnutí. Cílem bylo ulehčit soudům a přesunout většinu agendy na soudní exekutory. Od roku 2014 byl § 251 OSŘ ještě novelizován zákonem č. 293/2013Sb.kvůli tomu, že se změnila koncepce vymezení působnosti soudu v oblasti výkonu rozhodnutí. Smysl ustanovení ale po této novele zůstal stejný. Nucený výkon povinností uložených v rozhodnutí správních orgánů už není možný prostřednictvím soudního výkonu rozhodnutí. Správní orgán nebo osoba oprávněná z exekučního titulu se může obrátit pouze na soudního exekutora.

Pokud exekuci provádí správní orgán, je rozhodné, zda jde o exekuci na peněžité plnění, nebo o exekuci na nepeněžité plnění. Vzhledem k tomu, že se v této práci zabývám exekucí na dávky sociálního zabezpečení, je pro tuto chvíli důležitá exekuce na peněžité plnění. Exekucí na nepeněžité plnění, pro kterou má správní řád vlastní úpravu odlišnou od úpravy v občanském soudním řádu, se tedy nebudu zabývat.

³⁷ HENDRYCH, Dušan. *Správní právo. Obecná část*. 8. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. 826 s. ISBN 978-80-7179-254-3. S. 400.

³⁸ Důvodová zpráva k zákonu č. 396/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, sněmovní tisk č. 537/0, ze dne 23. 11. 2011.

Správní řád v ustanovení § 106 odst. 3 stanoví, že pro exekuci peněžitých plnění se uplatní postup pro správu daní, tedy odkazuje na zákon č. 280/2009 Sb., daňový řád (§175 a násl.). Daňovou exekucí se budu zabývat v následující podkapitole.

Exekučním správním orgánem je podle § 106 odst. 1 SŘ obecný správce daně, nestanoví-li zákon jinak. Obecným správcem daně je celní úřad (viz § 8 odst. 2 písm. a) zákona č. 17/2012 Sb., o Celní správě České republiky). Výjimky, kdy není exekučním orgánem obecný správce daně, stanoví např. zákony o územních samosprávných celcích, nebo samotný SŘ. Například zákon č. 129/2000 Sb., Zákon o krajích (krajské zřízení) v ustanovení § 94 odst. 3 stanoví, že rozhodnutí vydaná orgánem kraje vykonává sám orgán kraje. Správní řád stanoví tři výjimky, a to v § 79 odst. 8 (při vymáhání náhrady nákladů řízení v řízení o uložení povinnosti je exekučním orgánem správní orgán, který náhradu nákladů uložil), dále v § 116 odst. 6 (při vymáhání exekučních nákladů při exekuci na nepeněžitá plnění je exekučním orgánem exekuční správní orgán, který jejich náhradu uložil) a v § 129 odst. 2 (při vymáhání donucovacích pokut je exekučním orgánem exekuční správní orgán, který je uložil).³⁹

Exekuční titulem je podle § 104 SŘ vykonatelné rozhodnutí nebo vykonatelný smír.

Mezi správní exekuce se řadí také případy, kdy orgán sociálního zabezpečení vymáhá přeplatek na dávce nebo dlužné pojistné. Například jde o vymáhání dlužného pojistné ho a přeplatků na dávkách nemocenského pojištění. Exekučním titulem je zde rozhodnutí okresní správy sociálního zabezpečení, které může mít formu platebního výměru, výkazu nedoplatků, rozhodnutí o povinnosti vrátit přeplatek na dávce, rozhodnutí o pokutách nebo regresních náhradách.⁴⁰ Okresní správa sociálního zabezpečení může vymáhat tuto pohledávku cestou správní exekuce, kdy podle § 159 zákona o nemocenském pojištění je exekučním orgánem okresní správa sociálního zabezpečení, nebo prostřednictvím soudního exekutora. Při správní exekuci

³⁹HENDRYCH, Dušan. *Správní právo. Obecná část*. 8. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. 826 s. ISBN 978-80-7179-254-3. S 401.

⁴⁰ŠUBRT, Bořivoj. *Exekuční a ostatní srážky ze mzdy a z jiných příjmů*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013. 156 s. ISBN 978-80-7478-378-4. S. 101.

je okresní správa sociálního zabezpečení exekučním orgánem určeným podle zvláštního zákona, tedy podle zákona o nemocenském pojištění, jak to předpokládá správní řád v ustanovení § 103 odst. 2. Okresní správa sociálního zabezpečení postupuje při správní exekuci na peněžité plnění podle § 106 odst. 3 SŘ, který odkazuje na daňový řád.⁴¹

Úřad práce ČR také může vymáhat přeplatky na jím poskytovaných dávkách (dávky státní sociální podpory a dávky péčovské péče, dávky pomoci v hmotné nouzi). O povinnosti vrátit dávku státní sociální podpory nebo její část, která byla neprávem vyplacena, protože příjemce dávky nesplnil nějakou povinnost nebo přijal dávku či její část, ačkoli musel z okolností předpokládat, že byla vyplacena neprávem nebo ve vyšší částce, než náležela, rozhoduje krajská pobočka Úřadu práce, která dávku vyplácí nebo naposledy vyplácela (§ 62 odst. 7 ZSSP). Zde vystupuje jako exekuční správní orgán krajská pobočka Úřadu práce ČR, která vydala rozhodnutí v prvním stupni řízení (§72a ZSSP), pokud je vykonáváno rozhodnutí cestou správní exekuce. Stejně jako okresní správa sociálního zabezpečení je Úřad práce ČR exekučním orgánem podle § 103 odst. 2 SŘ a postupuje podle § 106 odst. 3 SŘ.

2.4. Daňová exekuce podle daňového řádu

Daňová exekuce je upravena v § 175 a násl. zákona č 280/2009 Sb, daňového řádu. Slouží k vymáhání nedoplateků, což je částka daně, která není uhrazena, a uplynul již den splatnosti (viz § 153 odst. 2 DŘ).

Stejně jako u správní exekuce může správce daně nedoplatek vymáhat buď sám a vystupovat v postavení exekučního orgánu, nebo může být podle § 175 odst. 1 DŘ nedoplatek vymáhán prostřednictvím soudního exekutora.

Exekučním titulem může být podle ustanovení § 176 DŘ výkaz nedoplateků sestavený z údajů evidence daní, vykonatelné rozhodnutí, kterým je stanoveno peněžité plnění, nebo vykonatelný zajišťovací titul.

⁴¹ ŽENÍŠKOVÁ, Marta; PŘIB, Jan. *Zákon o nemocenském pojištění s komentářem a příklady od 1. 1. 2015*. 8. aktualizované vydání. Olomouc: ANAG, 2015. 279 s. ISBN 978-80-7263-927-4. S. 257.

Způsoby exekuce jsou stanoveny v § 178 odst. 5 DŘ. Daňovou exekuci lze tedy provést srážkami ze mzdy, příkázáním pohledávky z účtu u poskytovatele platebních služeb, příkázáním jiné peněžité pohledávky, postižením jiných majetkových práv, dále prodejem movitých nebo nemovitých věcí. V ustanovení § 177 odst. 1 DŘ je stanoveno, že nestanoví-li se v daňovém řádu jinak, postupuje se při daňové exekuci podle občanského soudního řádu, občanský soudní řád se tedy použije podpůrně. Pro účely této práce je důležitá daňová exekuce srážkami ze mzdy (§ 187 a násl. DŘ) a daňová exekuce příkázáním jiné peněžité pohledávky (§ 191 DŘ).

Pro daňovou exekuci srážkami ze mzdy se tedy použijí subsidiárně ustanovení občanského soudního řádu o srážkách ze mzdy. To se týká zejména výpočtu srážek a výpočtu nezabavitelné částky a určení, které jiné příjmy podléhají tomu způsobu exekuce. Oproti výkonu rozhodnutí podle občanského soudního řádu vzniká plátcem mzdy povinnost po doručení exekučního příkazu provádět srážky ze mzdy a nevyplácet sražené částky dlužníkovi přímo ze zákona, ne až z nařízení výkonu rozhodnutí (§ 187 odst. 2 DŘ). Na návrh dlužníka může správce daně ze závažných důvodů snížit výši sražené částky (§187 odst. 3 DŘ). Správce daně může buď v rozhodnutí určit období, na jak dlouho mají být srážky sníženy, nebo je plátcem mzdy provádí snížené až do té doby, než mu bude doručeno rozhodnutí o zrušení nižších srážek.⁴²

Mohou také nastat situace změny plátce mzdy a více plátců mzdy. Změna plátce mzdy je upravena v § 187 odst. 4 DŘ a oproti občanskému soudnímu řádu je zde odchylně upravena povinnost nového plátce mzdy pokračovat ve srážkách ze mzdy. Při daňové exekuci mu tato povinnost vzniká až doručením exekučního příkazu, ve kterém správce daně uloží povinnost pokračovat ve srážkách, uvede výši nedoplatku. Dále by měl správce daně informovat plátce mzdy o pořadí pohledávky. Pokud je nařízeno provádět srážky několika plátcům mzdy, musí správce daně každému určit, jakou část nezabavitelné částky nemá srážet.

V daňovém řádu je dále upravena oznamovací povinnost dlužníka. Ten je povinen správci daně oznámit vznik nároku na mzdu (jiný příjem) u nového plátce

⁴² Viz k tomu LAVICKÝ, Petr, komentář k § 187 DŘ in BAXA, Josef aj., *Komentář k Zákonu daňový řád (280/2009 Sb.)*, Systém ASPI, [cit. 19. dubna 2015].

mzdy, zánik nároku u dosavadního plátce mzdy a to do 8 dnů ode dne, kdy tyto skutečnosti nastaly (viz § 189 odst. 1 DŘ). To se týká i situace, kdy vedle práva na mzdu vznikne dlužníkovi právo na další mzdu nebo jiný příjem. Plátce mzdy má rovněž oznamovací povinnost vůči správci daně ohledně skutečností, že u něho nastoupil dlužník do práce, že u něho přestal dlužník pracovat a že dlužník nastoupil do práce u jiného plátce mzdy. Plátce mzdy je tak povinen například pokud je mu známo, že ke mzdě z dosavadního zaměstnání získal povinný právo například na další mzdu nebo na jiný příjem.⁴³ Tyto skutečnosti je povinen správci daně oznámit do 8 dnů (§ 189 odst. 2 DŘ).

Daňová exekuce příkázáním jiné peněžité pohledávky je upravena v ustanovení § 191 DŘ. Postihuje se tak jiná peněžítá pohledávka dlužníka než nárok na mzdu nebo jiný příjem a na další v zákoně vyjmenované pohledávky. Pro účely této práce by tak bylo možné postihnout ty dávky, které nejsou vyjmenovány v ustanovení § 299 OSŘ a které nejsou vyloučeny z výkonu rozhodnutí podle § 317 OSŘ. Exekuci lze nařídit i v případě, že dlužníkovi budou dílčí pohledávky z téhož právního důvodu v budoucnu postupně vznikat. Je však důležité, aby tento právní důvod už v době nařízení exekuce. Správce daně zakazuje poddlužníkovi v exekučním příkazu, aby po dobu trvání daňové exekuce vyplatil jeho pohledávku, provedl na ni započtení nebo s ní jinak nakládal. Dlužník od té doby ztrácí právo se svojí pohledávkou nakládat a ztrácí právo na její vyplacení.

2.5. Souběh několika exekucí

Pokud jsou několika exekucemi postihnuty tytéž věci, práva, nebo jiné majetkové hodnoty, uplatní se postup podle zákona č. 119/2001 Sb., kterým se stanoví pravidla pro případy souběžně probíhajících výkonů rozhodnutí. Exekucí se pro účely tohoto zákona rozumí soudní výkon rozhodnutí, exekuce vedená soudním exekutorem, daňová exekuce nebo správní exekuce (viz § 2 tohoto zákona).

⁴³ Viz k tomu LAVICKÝ, Petr, komentář k § 189 DŘ in BAXA, Josef aj., *Komentář k Zákonu daňový řád (280/2009 Sb.)*, Systém ASPI, [cit. 19. dubna 2015].

Pokud jde o srážky ze mzdy a z jiných příjmů, tak zákon v § 3 stanoví pořadí pohledávek, které se určuje podle dne doručení usnesení soudu o nařízení výkonu rozhodnutí nebo exekuční příkaz plátcí mzdy. Pokud je doručeno ve stejný den několik rozhodnutí, mají tyto pohledávky stejné pořadí. Jestliže nestačí částka, která na ně připadá, k jejich uspokojení, uspokojí se tyto pohledávky poměrně.

Zákon dále upravuje v § 4, že soud na žádost plátce mzdy, oprávněného nebo povinného rozhodne, jaká částka má být ze mzdy sražena a kolik z ní připadne na každou pohledávku. I když není takto rozhodnuto, může plátce mzdy zaslat sraženou částku soudu, který ji rozvrhne mezi oprávněné a provede výplatu sám.

V zákoně je také upraveno, že pokud provádí srážky ze mzdy několik plátců mzdy, soud na návrh (oprávněného, povinného nebo plátce mzdy) rozhodne, jakou část základní srážky nemá jednotlivý plátce mzdy sražen ze mzdy povinného (§ 5). Stejný postup je stanoven v ustanovení § 298 odst. 1 OSŘ, rozdíl je v tom, že občanský soudní řád ukládá soudu učinit takto z úřední povinnosti, zatímco zákon č.119/2001 Sb. tento postup váže na žádost.⁴⁴ Pokud provádí srážky několik plátců zároveň, zasílají srážky soudu. Postup je stejný jako podle občanského soudního řádu (§298 OSŘ).

Zákon dále stanoví, že k řízení o rozhodnutí, jaká část má být ze mzdy povinného sražena a kolik připadne na každou vymáhanou pohledávku a dále o rozhodnutí, jakou část nezabavitelné částky nemá plátce mzdy sražen, je příslušný obecný soud povinného (§ 6). Tím je zásadně podle § 85 odst. 1 OSŘ okresní soud, v jehož obvodu má povinný bydliště. Ustanovení § 6 ZSPVR má kolizní charakter. Je jím určeno, na koho se může plátce mzdy obrace v kolizních záležitostech.

⁴⁴ ŠUBRT, Bořivoj. *Exekuční a ostatní srážky ze mzdy a z jiných příjmů*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013. 156 s. ISBN 978-80-7478-378-4. S. 103.

3. Exekuce na dávky poskytované z nemocenského pojištění

V této kapitole nejdříve uvedu, které dávky nemocenského pojištění lze postihnout exekucí a jakým způsobem tak lze učinit. Poté se budu zabývat prováděním srážek z těchto dávek. Nakonec uvedu některé statistické údaje k této problematice.

Právní úpravu exekucí na dávky nemocenského pojištění nalezneme primárně v občanském soudním řádu, který v § 299 stanoví, že je možné provádět výkon rozhodnutí srážkami ze mzdy a z jiných příjmů z nemocenského a z peněžité pomoci v mateřství. Pro tyto srážky se použijí předcházející ustanovení o srážkách ze mzdy. Dalším pramenem je zákon o nemocenském pojištění, který v § 97 stanoví povinnost zaměstnavatele předávat Okresní správě sociálního zabezpečení podklady pro provádění srážek, dále v § 110 odst. 2 upravuje některé zvláštnosti při výplatě dávek, pokud je prováděn výkon rozhodnutí a v § 116 odst. 5 stanoví informační povinnost orgánů nemocenského pojištění vůči zaměstnavatelům.

Jak jsem již uvedla, v současnosti je možné z nemocenského a z peněžité pomoci v mateřství provádět výkon rozhodnutí a exekuci srážkami ze mzdy. Do 31. 12. 2011 bylo možné provádět srážky také z ošetřovného a z vyrovnávacího příspěvku v těhotenství a mateřství. S účinností od 1. 1. 2012 byl ale § 299 OSŘ novelizován zákonem č. 470/2011 Sb. v souvislosti s novelou zákona o nemocenském pojištění a tyto dávky byly z výčtu v § 299 OSŘ vypuštěny. Podle důvodové zprávy se tak stalo kvůli charakteru těchto dávek. Ošetřovné bylo vypuštěno kvůli tomu, že jde o dávku krátkodobého charakteru (může být poskytováno maximálně prvních devět dnů trvání potřeby ošetřování a pouze u osamělých zaměstnanců pečujících aspoň o 1 dítě do skončení povinné školní docházky, nejvýše však do 16 let věku, po dobu prvních 16 dnů) a zaměstnanci většinou vzniká v kalendářním měsíci také nárok na mzdu nebo plat. Vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství byl vypuštěn z výčtu, protože jde o dávku ne příliš častou, její výpočet je komplikovaný a její výše je malá, je poskytována souběžně se mzdou nebo platem a navíc nemusí náležet v každém měsíci. Podle navrhovatelů mělo dojít ke zjednodušení administrativy zaměstnavatele a okresní

správy sociálního zabezpečení, a to při minimálním zhoršení postavení oprávněného vzhledem k malé výši těchto dávek.⁴⁵

Zákonodárce zde tedy upřednostnil zájem na zjednodušení administrativy zaměstnavatele a okresní správy sociálního zabezpečení nad zájmy pojištěnce (povinného). Tyto dávky lze podle mého názoru nadále postihovat příkázáním pohledávky, protože je nenalezneme ve výčtu pohledávek nepodléhajících výkonu rozhodnutí v § 317 OSŘ, a ani zákon o nemocenském pojištění nestanoví, že výkon rozhodnutí lze provádět pouze srážkami, stále ale představují pohledávku pojištěnce vůči orgánu nemocenského pojištění. Při příkázání pohledávky ovšem může být postihnuta dávka celá, zatímco při srážkách ze mzdy (z jiných příjmů) je povinný chráněn.

3.1. Postup provádění srážek z dávek nemocenského pojištění

Jak bylo uvedeno v 1. kapitole, dávky nemocenského pojištění vyplácí okresní správa sociálního zabezpečení. Ta je tedy také povinna provádět srážky z nemocenského a z peněžité pomoci v mateřství.

V ustanovení § 293 odst. 2 OSŘ je stanoveno, že za změnu plátce mzdy se považuje i vyplácení dávek okresní správou sociálního zabezpečení, tedy dávek nemocenského pojištění. Pokud tedy nový plátce mzdy (okresní správa sociálního zabezpečení) obdržel od předchozího plátce mzdy (zaměstnavatele pojištěnce) potřebné podklady, nepoužijí se v tomto případě ustanovení § 294 a § 295 OSŘ, která obecně ukládají povinnosti zaměstnavateli vyžádat si od nového zaměstnance potvrzení od předchozího zaměstnavatele o tom, zda byl nařízen výkon rozhodnutí srážkami ze mzdy, dále o oznamovací povinnosti povinného (zaměstnance) soudu a o doručování usnesení o nařízení výkonu rozhodnutí novému plátci. Postup je tedy zjednodušen oproti klasické změně plátce mzdy v tom, že mezi sebou komunikují pouze zaměstnavatel a okresní správa sociálního zabezpečení, není zde informační povinnost

⁴⁵ Důvodová zpráva k zákonu č. 470/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, sněmovní tisk č. 441/0 ze dne 11. 8. 2011.

vůči vymáhajícímu orgánu (soudu, soudnímu exekutorovi). Toto platí jak pro soudní výkon rozhodnutí, tak také pro exekuci vedenou soudním exekutorem, správní exekuci a daňovou exekuci.⁴⁶

Jaké podklady má zaměstnavatel povinnost poskytnout okresní správě sociálního zabezpečení je upraveno v § 97 odst. 1 ZNP. Podle tohoto ustanovení je zaměstnavatel povinen předat okresní správě sociálního zabezpečení spolu s údaji pro výpočet dávek také podklady pro provádění srážek. Těmito podklady se rozumí kopie nařízení výkonu rozhodnutí (exekučního příkazu), sdělení dosud provedených srážek a sdělení, jaká část základní částky nemá být srážena okresní správou sociálního zabezpečení. Pokud by například byl zaměstnanci nařízen výkon rozhodnutí na částku 100 tis. Kč, zaměstnanec by byl uznán práce neschopným 26. března, 10. dubna (14. den pracovní neschopnosti) mu skončil nárok na náhradu mzdy. Za duben vyplatil zaměstnavatel na náhradě mzdy 4 tis. Kč a nemocenské za duben činí 10 tis. Kč. Nezabavitelná částka zaměstnance je 6065 Kč. Do konce března bylo zaměstnanci sraženo 35 tis. Kč. Zaměstnavatel je povinen zaslat okresní správě sociálního zabezpečení kopii o nařízení výkonu rozhodnutí, sdělit jí, že dosud bylo sraženo 35 tis. Kč a sdělit, že za duben nemá být ze základní částky sraženo 4 tis. Kč. Tyto 4 tis. Kč vyplatí zaměstnavatel zaměstnanci. Zaměstnanci tak ještě zbývá vyplatit 2065 Kč do výše nezabavitelné částky.⁴⁷

Dále by bylo vhodné, přestože to zákon nestanoví, také sdělení zaměstnavatele okresní správě sociálního zabezpečení o počtu vyživovaných osob, aby mohla být určena nezabavitelná částka, a také poskytnout údaj o pořadí pohledávky, pokud pro srážky z dávek přichází v úvahu více pohledávek. I když v současnosti zákon tyto povinnosti nestanoví, do budoucna by to tak bylo vhodné upravit.

Pokud zaměstnavatel poskytl údaje pro výpočet dávek už dříve a důvod pro poskytování dávky stále trvá, je povinen předat podklady pro provádění srážek bez

⁴⁶ BREBURDA, Jan. *Exekuce srážkami ze mzdy 2015*. 3. aktualizované vydání. Olomouc: ANAG, 2015. 495 s. ISBN 978-80-7263-929-8. S. 390.

⁴⁷ Příklad převzat z knihy ŽENÍŠKOVÁ, Marta; PŘIB, Jan. *Zákon o nemocenském pojištění s komentářem a příklady od 1. 1. 2015*. 8. aktualizované vydání. Olomouc: ANAG, 2015. 279 s. ISBN 978-80-7263-927-4. S. 201.

zbytečného odkladu. Jedná se o případy, kdy je výkon rozhodnutí či exekuce nařízena v době, kdy zaměstnanec pobírá příslušnou dávku.

Při skončení výplaty dávky má okresní správa sociálního zabezpečení také povinnost sdělit zaměstnavateli (pokud zaměstnání stále trvá) údaje o tom, jaká je výše dosud provedených srážek. Pokud byl nařízen výkon rozhodnutí v době pobírání dávky, předá zaměstnavateli po skončení výplaty dávky bez zbytečného odkladu kopii usnesení o nařízení výkonu rozhodnutí. Viz § 116 odst. 5 písm. e) ZNP.

Výpočet srážek z dávek nemocenského pojištění (určení nezabavitelné částky, třetinový systém) se provádí tak jako při běžných srážkách ze mzdy, které jsem popsala v 2. kapitole. Výjimku tvoří případy, kdy dávka náleží jen za část kalendářního měsíce, to znamená na začátku a na konci pobírání dávky. Tuto situaci upravuje § 293 odst. 4 a odst. 5 OSŘ. Dosavadní plátce mzdy (tedy na začátku zaměstnavatel a na konci okresní správa sociálního zabezpečení) započte nezabavitelnou částku v plné výši. Pokud ale příjem u dosavadního plátce mzdy nedosahuje výše nezabavitelné částky, nový plátce mzdy započte nezabavitelnou částku ve výši rozdílu mezi nezabavitelnou částkou a tím, co započtl dosavadní plátce.⁴⁸

Pro případy, kdy příjem u dosavadního plátce mzdy nedosahuje výše nezabavitelné částky, je stanovena pro dosavadního plátce mzdy povinnost tuto skutečnost (že nemohl započíst celou nezabavitelnou částku a kolik z ní započtl) oznámit novému plátcí mzdy nejpozději na konci kalendářního měsíce, ve kterém dochází ke změně plátce mzdy. Zde je rozpor s ustanovením § 97 odst. 1 ZNP, podle kterého má zaměstnavatel předat informaci o tom, jaká část nezabavitelné částky nemá být okresní správou sociálního zabezpečení srážena, spolu s žádostí o dávku. Ustanovení zákona o nemocenském pojištění lze však považovat za speciální, proto je zaměstnavatel povinen předávat tuto informaci až s žádostí o dávku. Názor, že

⁴⁸ VLČKOVÁ, Lenka. *Postupy OSSZ při provádění srážek z dávek nemocenského pojištění*. Národní pojištění 3/2014. [online]. Dostupné z <http://www.cssz.cz/cz/casopis-narodni-pojisteni/archiv-vydanych-cisel/clanky/mgr-lenka-vlckova-postupy-ossz-pri-provadeni-srazek-z-davek-nemocenskeho-pojisteni.htm>. [cit. 26. 06. 2015].

informaci o nezabavitelné částce předává zaměstnavatel okresní správě sociálního zabezpečení až s žádostí o dávku, je zastáván také v odborné literatuře.⁴⁹ Okresní správa sociálního zabezpečení má povinnost při ukončení výplaty dávky tak učinit bez zbytečného odkladu podle výslovného ustanovení § 116 odst. 5 písm. e) ZNP.

Problematická může být situace v průběhu vyplácení dávky v tom měsíci, který není ani prvním, ani posledním měsícem vyplácení dávky, protože v tomto měsíci nepřestává zaměstnavatel provádět srážky z jím vyplácených příjmů (i když ty fakticky klesají na minimum). Mezi zaměstnavatelem a okresní správou sociálního zabezpečení není stanovena informační povinnost ohledně nezabavitelné částky v tomto období a každý tedy nakládá s nezabavitelnou částkou samostatně.⁵⁰

Pokud je prováděn výkon rozhodnutí srážkami z nemocenského, je podle § 110 odst. 2 ZNP nemocenské vypláceno za kalendářní měsíc, nikoliv za období, za které náleží (tedy od potvrzení do potvrzení trvání pracovní neschopnosti), jak je prováděna výplata nemocenského běžně.

Podle zprávy České správy sociálního zabezpečení počet exekučních srážek z dávek nemocenského pojištění stoupá. V roce 2013 bylo z dávek nemocenského pojištění provedeno celkem 61.745 srážek z důvodu exekuce nebo insolvence, v následujícím roce 2014 jich bylo už 88.682. Roste také objem těchto srážek, kdy v roce 2013 byla celková výše srážek okolo 58 milionů Kč, v roce byla celková výše srážek téměř 122 milionů Kč.⁵¹

⁴⁹ ŠUBRT, Bořivoj. *Exekuční a ostatní srážky ze mzdy a z jiných příjmů*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013. 156 s. ISBN 978-80-7478-378-4. S. 51, v ŠUBRT, Bořivoj, aj. *Abeceda mzdové účetní 2015*. 25. aktualizované vydání. Olomouc. ANAG, 2015. 623 s. ISBN 978-80-7263-922-9. S. 169.

⁵⁰ BREBURDA, Jan. *Exekuce srážkami ze mzdy 2015*. 3. aktualizované vydání. Olomouc: ANAG, 2015. 495 s. ISBN 978-80-7263-929-8. S. 390.

⁵¹ ČSSZ, 2015. *ČSSZ provádí exekuce i z nemocenských dávek. Rovněž jejich počet a výše srážek stoupá*. [online]. Dostupné z <http://www.cssz.cz/cz/o-cssz/informace/media/tiskove-zpravy/tiskove-zpravy-2015/2015-02-06-cssz-provadi-exekuce-i-z-nemocenskych-davek-rovnez-jejich-pocet-a-vyse-srazek-stoupa.htm>. [cit. 26. 06. 2015]

4. Exekuce na dávky poskytované z důchodového pojištění

V této kapitole se budu zabývat exekucí dávek důchodového pojištění, tedy důchodů. Uvedu, kde lze nalézt právní úpravu, na základě které lze výkon rozhodnutí nebo exekuci provádět, jaké zvláštnosti se v této oblasti vyskytují, a následně se zaměřím na statistické údaje ohledně této problematiky.

Důchody, jakožto příjmy nahrazující povinnému odměnu za práci, byly již v minulosti tradičně předmětem výkonu rozhodnutí. Exekuční řád z roku 1896 (zákon č. 79/1896 Z.ř.) stanovil v ustanovení § 291, že důchody jsou podrobeny exekuci, pokud roční důchod přesahuje pět set zlatých. Šlo o důchody vyplácené na základě pojišťovacích smluv, pokud byl dlužník neschopen výdělku a byl nucen žít z tohoto důchodu, nebo peněžité důchody vyplácené následkem tělesného poranění. Také zákon č. 142/1950 Sb., o řízení ve věcech občanskoprávních stanovil v § 529, že stejně jako plat lze zabavit důchody z důchodového zabezpečení. Občanský soudní řád od počátku své účinnosti v roce 1964 umožňoval podle § 299 odst. 1 postihovat důchod srážkami ze mzdy. Také předpisy práva sociálního zabezpečení stanovily, že důchody podléhají výkonu rozhodnutí podle ustanovení o srážkách ze mzdy (např. § 61 zákona č. 101/1964 Sb., o sociálním zabezpečení stanovil, že zabavení nároku na dávky, tedy důchody, se řídí předpisy o výkonu soudních rozhodnutí srážkou ze mzdy, dále zákon č. 121/1975 Sb., o sociálním zabezpečení také v § 70 stanovil to samé, a také zákon č. 100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení stanovil v ustanovení § 105 odst. 3, že pro výkon rozhodnutí srážkami z důchodu platí předpisy o výkonu soudních rozhodnutí srážkami ze mzdy. Tento zákon také stanovil, že pokud se provádí výkon rozhodnutí z důchodu občana, který z důchodu hradí náklady za pobyt v ústavu sociální péče, nepodléhá výkonu rozhodnutí částka na úhradu pobytu a částka kapesného. Zbývající část pak podléhala výkonu rozhodnutí celá.

Ze všech důchodů poskytovaných z důchodového pojištění je dnes možné provádět srážky na základě ustanovení § 299 odst. 1 písm. d) OSŘ. Také zákon o důchodovém pojištění v ustanovení § 62 odst. 3 stanoví, že výkon rozhodnutí se provádí srážkami ze mzdy a odkazuje na úpravu v občanském soudním řádu.

Srážky provádí česká správa sociálního zabezpečení, která vyplácí důchody. Zahájí je poté, co je jí doručeno nařízení výkonu rozhodnutí nebo exekuční příkaz. U těchto dávek je také možné se setkat s problematikou více plátců mzdy, například u pracujících starobních nebo invalidních důchodců.

Výpočet srážek (nezabavitelná částka, třetinový systém) se provádí standardně tak, jak jsem popsala v druhé kapitole této práce. Provádí se z celého důchodu, výjimku stanoví § 299 odst. 2 OSŘ. Pokud jsou prováděny srážky „z důchodu fyzické osoby, která z tohoto důchodu platí náklady za pobyt v ústavu sociální péče, nepodléhá výkonu rozhodnutí částka potřebná pro úhradu pobytu a částka ve výši kapesného“. Termín „náklady na pobyt v ústavu sociální péče“ je ještě pozůstatkem dřívější právní úpravy. Zákodárce nereagoval novelizací tohoto ustanovení občanského soudního řádu na přijetí zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. Nyní zřejmě (bylo by vhodné toto ustanovení občanského soudního řádu novelizovat, aby bylo přesné) tento termín zahrnuje úhradu za ubytování, stravu a péči poskytovanou v týdenních stacionářích, domovech pro osoby se zdravotním postižením, domovech pro seniory, domovech se zvláštním režimem, chráněném bydlení, zdravotnických zařízeních ústavní péče a centrech sociálně rehabilitačních služeb podle zákona o sociálních službách. Výše kapesného se stanoví podle ustanovení § 73 odst. 3 zákona o sociálních službách jako 15% příjmu ubytovaného, v týdenních stacionářích 25%. V tomto případě tedy je z výkonu rozhodnutí vyloučena tato část důchodu ve výši úhrady za ubytování a kapesného a srážky se provádějí ze zbytku.⁵²

Postup výpočtu srážek v situaci, kdy je z důchodu povinného hrazeno jeho ubytování, strava a péče v zařízeních sociálních služeb, je následující. Zákon stanoví výslovně, že částka na pobyt a kapesné nepodléhá výkonu rozhodnutí. Protože ale nestanovuje žádnou jinou výjimku, zbývající část důchodu povinného je možné postihnout výkonem rozhodnutí srážkami ze mzdy. Pokud by byl postižen celý důchod, pak by musel soud zastavit výkon rozhodnutí ohledně této nepostižitelné části i bez

⁵² DAVID, Ludvík aj. *Občanský soudní řád: komentář.I. díl*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009. 1072 s. ISBN 978-80-7357-460-4. S. 1518.

návrhu, viz § 268 odst. 1 písm. h).⁵³ Ze zbytku důchodu se vypočítá standardně nezabavitelná částka podle nařízení o nezabavitelných částkách, tak jak jsem popsala v druhé kapitole a zbytek se zaokrouhlí na částku dělitelnou třemi. Ze třetin se poté standardně provádějí srážky.

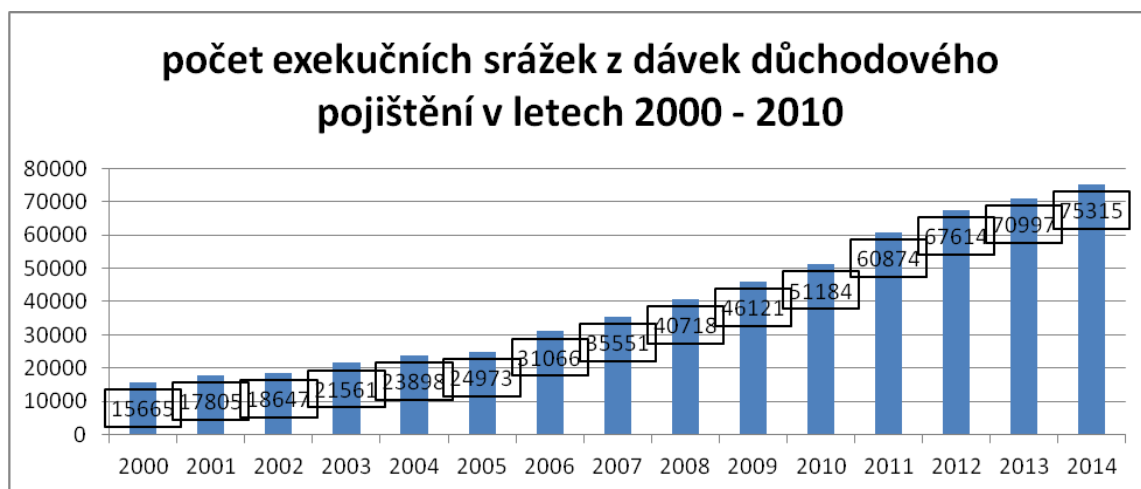
Česká správa sociálního zabezpečení vyplácí sraženou částku oprávněnému, v případě více plátců mzdy soudu.

Podle tiskové zprávy České správy sociálního zabezpečení⁵⁴ exekuce na dávky důchodového pojištění neustále narůstají, což vedlo i k personálním změnám na České správě sociálního zabezpečení. Podle vyjádření mluvčího dluhy nejčastěji vznikají na prodejních zájezdech, při nákupu dovolené, půjčkách pro děti. Zhruba třetina exekucí je nařízena pro drobné částky, například pokuty dopravnímu podniku, městské policii, poplatky za svoz odpadu nebo penále zdravotním pojišťovnám. Mnoho lidí také odchází do důchodu již s nařízeným výkonem rozhodnutí.

⁵³ SVOBODA, Karel; SMOLÍK, Petr. *Občanský soudní řád: komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. 1398 s. ISBN 978-80-7400-506-0. S. 1018.

⁵⁴ GEJDOŠ, Pavel. *Exekuce z důchodů jsou zátěží nejen pro dlužníky, ale také pro úřad, který je musí vyřizovat*. ČSSZ. [online]. Dostupné z <http://www.cssz.cz/cz/o-cssz/informace/media/tiskove-zpravy/tiskove-zpravy-2011/exekuce-z-duxodu-jsou-zatezi-nejen-pro-dluzniky-ale-take-pro-urad-ktery-je-musi-vyrizovat.htm>. [cit. 26. 06. 2015]

V následujícím grafu je zobrazen počet srážek v jednotlivých letech.

Zdroj: ČSSZ⁵⁵

graf č. 5

⁵⁵ GEJDOŠ, Pavel. *Exekuce z důchodů jsou zátěží nejen pro dlužníky, ale také pro úřad, který je musí vyřizovat.* ČSSZ. [online]. Dostupné z <http://www.cssz.cz/cz/o-cssz/informace/media/tiskove-zpravy/tiskove-zpravy-2011/exekuce-z-uchodu-jsou-zatezi-nejen-pro-dluzniky-ale-take-pro-urad-ktery-je-musi-vyrizovat.htm>. [cit. 26. 06. 2015], dále také ČSSZ, 2015. *Počet exekucí z důchodu má nadále vzrůstající trend. Týkaly se 75 tisíc důchodů.* [online]. Dostupné <http://www.cssz.cz/cz/o-cssz/informace/media/tiskove-zpravy/tiskove-zpravy-2015/2015-01-26-pocet-exekuci-z-uchodu-ma-nadale-vzrustajici-trend.-tykaly-se-75-tisic-uchodu.htm>. [cit. 26. 06. 2015].

5. Exekuce na dávky státní sociální podpory a na dávky pěstounské péče

V této kapitole věnované exekucím dávek státní sociální podpory a dávek pěstounské péče se budu nejdříve věnovat vývoji právní úpravy, protože ta od zavedení systému státní sociální podpory v roce 1995 zaznamenala značný posun. Poté se budu věnovat aktuálně účinné právní úpravě a nakonec uvedu některé statistické údaje.

5.1. Vývoj právní úpravy exekuce na dávky státní sociální podpory a na dávky pěstounské péče

Zákon o státní sociální podpoře č. 117/1995 Sb. nabyl účinnosti 1. října 1995. Upravoval tehdy jak dávky státní sociální podpory, tak dávky pěstounské péče. V té době neobsahoval žádné ustanovení o tom, které dávky podléhají výkonu rozhodnutí, a které ne. Neobsahoval ani ustanovení o tom, jakým způsobem mohou být postihnuty, zda srážkami ze mzdy, nebo příkázáním pohledávky.

Pokud jde o soudní výkon rozhodnutí, dávky byly postihovány nejednotně, někdy srážkami ze mzdy, někdy příkázáním pohledávky.⁵⁶ Byly postihovány všechny dávky, protože, v občanském soudním řádu ani v zákoně o státní sociální podpoře nebylo stanoveno, že by některé dávky státní sociální podpory nepodléhaly výkonu rozhodnutí. Podle některých názorů z literatury⁵⁷ měly soudy rozlišovat, které dávky budou nepostižitelné. Například neměly postihovat přírůstek na dítě, tak jak tomu bylo v předchozí úpravě, kdy přírůstek na děti byly dávkou nemocenského pojištění, a bylo stanoveno⁵⁸, že je nelze postihnout výkonem rozhodnutí.⁵⁹ Tento názor však neměl

⁵⁶ TRIPES, Antonín. *Exekuce v soudní praxi*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006. 836 s. ISBN 80-7179-489-9. S. 341.

⁵⁷ TRIPES, Antonín. *Exekuce v soudní praxi*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006. 836 s. ISBN 80-7179-489-9. S. 228.

⁵⁸ Podle zákona č. 54/1956 Sb., o nemocenském pojištění zaměstnanců, později podle samostatného zákona č. 88/1968 Sb., o prodloužení mateřské dovolené, o dávkách v mateřství a o přírůstcích na děti z

oporu v zákoně. V rámci daňové exekuce byly ale dávky státní sociální podpory postihovány srážkami ze mzdy, a to na základě ustanovení § 73 odst. 6 zákona č. 337/1992 Sb, o správě daní a poplatků.⁶⁰

V roce 2000 byl přijat zákon č. 30/2000, který novelizoval § 317 odst. 2 OSŘ. Ten s účinností od 1. 1. 2001 nově stanovil, že „*Výkonu rozhodnutí nepodléhají peněžitě dávky sociální péče a dávky státní sociální podpory vyplácené podle zvláštního zákona jednorázově.*“ Toto ustanovení je zařazeno v hlavě třetí občanského soudního řádu „Přikázání pohledávek“.

Došlo tedy ke změně, bylo už jasno v tom, že nemohou být výkonem rozhodnutí postihovány jednorázové dávky. Nepodařilo se ale sjednotit způsoby exekuce, spíše se do exekucí na dávky státní sociální podpory vnesla dvojkolejnost, protože soudní výkon rozhodnutí na opakované dávky státní sociální podpory byl vykonáván pouze příkázáním pohledávky, zatímco daňová exekuce zůstala u srážek ze mzdy.⁶¹ Výkon rozhodnutí na opakované dávky bylo možné provést příkázáním pohledávky, tak je to výslovně uvedeno i v důvodové zprávě⁶². Také Nejvyšší soud se ve svých

nemocenského pojištění, který v § 29 stanovil, že přídavky na děti nelze postihnout výkonem rozhodnutí nařízených soudem nebo správním orgánem.

⁵⁹ TRIPES, Antonín. *Exekuce v soudní praxi*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006. 836 s. ISBN 80-7179-489-9. S. 228.

⁶⁰ Ten stanovil, že „daňová exekuce se provádí vydáním exekučního příkazu na srážky ze mzdy, jiné odměny za závislou činnost nebo náhrady za pracovní příjem, důchody, sociální a nemocenské dávky, stipendia apod.“

⁶¹ TRIPES, Antonín. *Exekuce v soudní praxi*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006. 836 s. ISBN 80-7179-489-9. S. 229.

⁶² Viz důvodová zpráva k zákonu č. 30/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, sněmovní tisk č. 257/0, ze dne 16. 6. 1999: „V navrhovaném doplnění § 317 odst. 2 se řeší, které z dávek státní sociální podpory nepodléhají výkonu rozhodnutí. S ohledem na povahu jednotlivých dávek se jedná jen o takové dávky, které se poskytují povinnému podle tohoto zákona jednorázově. Ostatní dávky státní sociální podpory lze výkonem rozhodnutí příkázáním pohledávky postihnout.“

rozhodnutích⁶³ opakovaně vyjádřil, že opakované dávky státní sociální podpory lze postihovat příkázáním pohledávky.

Od 1. dubna 2006 nabyla účinnosti novela zákona o státní sociální podpoře č. 113/2006 Sb. Do zákona bylo vloženo nové ustanovení § 72a odst. 2, které stanovilo, že dávky státní sociální podpory, které nejsou vypláceny jednorázově, podléhají výkonu rozhodnutí jen srážkami ze mzdy a jednorázové dávky státní sociální podpory nepodléhají výkonu rozhodnutí. Podle důvodové zprávy se tak stalo proto, aby bylo do budoucna možné postihovat tyto dávky pouze srážkami ze mzdy a již ne příkázáním pohledávky⁶⁴. Tento zákon novelizoval také ustanovení § 299 OSŘ. S účinností od

⁶³ Viz rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 9. srpna 2007, spis. zn. 25 Cdo 3546/2006. Dovolatelce byl nařízen výkon rozhodnutí příkázáním peněžité pohledávky na dávku státní sociální podpory sociální příplatek. Dovolatelka namítala, že tato dávka má sloužit ke krytí potřeb jejich dětí. Nejvyšší soud shledal, že tato dávka je veřejnoprávní pohledávkou dovolatelky, a tato podléhá výkonu rozhodnutí příkázáním pohledávky, protože nejde o dávku státní sociální podpory vyplácenou jednorázově. Dále také rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. ledna 2007, spis. zn. 20 Cdo 341/2006, V tomto případě byl odvolateli postížen výkonem rozhodnutí příkázáním pohledávky příspěvek na bydlení. Dovolatel namítal, že jde o dávku poskytovanou sociálně slabým občanům a její exekuci se s manželkou dostali do stavu hmotné nouze a jejich příjmy pro rodinu klesly pod hranici životního minima. Také zde Nejvyšší soud rozhodl, že lze provést výkon rozhodnutí příkázáním pohledávky, protože nejde o opakovanou dávku státní sociální podpory, která je vyloučena z výkonu rozhodnutí podle § 317 odst. 2 OSŘ. V průběhu řízení sice došlo ke změně právní úpravy a příspěvek na bydlení byl zahrnut mezi pohledávky, které exekuci nepodléhají, ale rozhodnuto bylo ještě podle předchozí právní úpravy.

⁶⁴ Viz důvodová zpráva k zákonu č. 113/2006 Sb., sněmovní tisk č. 1049/0, ze dne 18. 7. 2005: „opakující se dávky státní sociální podpory bude možné postihnout výkonem rozhodnutí jen formou srážek ze mzdy a pokud jde o jednorázové dávky náležející ze státní sociální podpory, nelze vést na ně výkon rozhodnutí vůbec. Uvedenou úpravou se zajistí, aby sociální dávky, jejichž účelem je přispívat k úhradě nákladů v rodině nebo které jsou poskytovány pro specifický účel, nesloužily k vymáhání závazků osob, které dávky státní sociální podpory pobírají nebo se jim vyplácejí. Přitom nejčastěji je veden výkon rozhodnutí pro nedoplatky daní z příjmů a úhradu pokut. Tím, že se u opakujících dávek státní sociální podpory umožní vést výkon rozhodnutí formou srážek ze mzdy, zachová se odpovědnost poživitele těchto dávek za své závazky, avšak nepřichází jako dosud o sociální dávky úplně, kdy se provádí výkon rozhodnutí příkázáním pohledávky. S ohledem na specifický charakter jednorázových dávek je účelné vyloučit je z výkonu rozhodnutí vůbec.“

1. 1. 2007 nepodléhá výkonu rozhodnutí ani příspěvek na bydlení (na základě novely občanského soudního řádu č. 112/2006 Sb.), který je opakovanou dávkou.

Od nabytí účinnosti zákona o státní sociální podpoře v roce 1995 došlo tedy k významnému posunu. Na počátku bylo možné postihovat všechny dávky, a to nejen srážkami ze mzdy, ale také příkázáním pohledávky (vyjma daňové exekuce, tam byla možná pouze exekuce srážkami ze mzdy). Později byla možnost exekuce omezena jen na opakované dávky. Od roku 2006 lze tyto opakované dávky státní sociální podpory postihovat již jen srážkami ze mzdy. Povinnému (poživateli dávky) je tak zajištěna větší ochrana, protože při srážkách ze mzdy mu musí zůstat nezabavitelná částka, zatímco při příkázání pohledávky mu může být zabavena dávka v celé výši.

5.2. Exekuce dávek státní sociální podpory a dávek pěstounské péče podle platné právní úpravy

Podle platné právní úpravy je výkon rozhodnutí a exekuce možná pouze na dávky státní sociální podpory, které nejsou vypláceny jednorázově a to srážkami ze mzdy. Není možné postihnout jednorázové dávky a příspěvek na bydlení. To vyplývá z ustanovení § 299 odst. 1 a odst. 2 OSŘ, dále z § 317 odst. 2 OSŘ a z § 72a odst. 2 ZSSP.

Výkonu rozhodnutí a exekuci tedy nepodléhají jednorázové dávky porodné a pohřebné a dále příspěvek na bydlení. Naopak srážkami lze postihnout přídavek na dítě a rodičovský příspěvek. Stejně jako u dávek státní sociální podpory je možná exekuce jen na ty dávky pěstounské péče, které nejsou vypláceny jednorázově, tedy na příspěvek na úhradu potřeb dítěte a na odměnu pěstouna. Na jednorázově vyplácené dávky pěstounské péče, kterými jsou příspěvek při ukončení pěstounské péče, příspěvek při převzetí dítěte a příspěvek na zakoupení osobního motorového vozidla, exekuce možná není.

Pokud jde o příspěvek na úhradu potřeb dítěte, tak podle Šubrtů vzhledem k tomu, že jde o nárok nezletilého nezaopatřeného dítěte svěřeného do pěstounské péče, tak nepodléhá srážkám. Pokud by ale byl tento příspěvek vyplácen zletilému dítěti (podmínky stanoví zákon o sociálně právní ochraně dětí, popsala jsem je v 1. kapitole),

tak pokud je povinným toto dítě, tak lze z této dávky srážky provádět.⁶⁵To samé lze odvodit u přídavku na dítě, který je také nárokem nezaopatřeného dítěte.

Dávky vyplácí Krajská pobočka úřadu práce ČR a ta také provádí srážky. Zahajuje provádění srážek poté, je jí doručeno nařízení výkonu rozhodnutí nebo exekuční příkaz. Výpočet srážek provádí tak, jak jsem popsala v 2. kapitole.

Snažila jsem se najít informace o počtu a objemu exekucí z dávek státní sociální podpory a z dávek pěstounské péče. Bohužel mi Úřadem práce bylo sděleno, že kvůli chybějící IT podpoře není možné poskytnout souhrnné informace o všech exekucích, byly mi ale poskytnuty alespoň nějaké za krajskou pobočku Olomouc a za krajskou pobočku pro hl. město Prahu.⁶⁶

Za krajskou pobočku Olomouc bylo v únoru 2015 provedeno z dávek státní sociální podpory celkem 140 srážek a evidovaných exekucí bylo 7735, v březnu 2015 jich bylo provedeno 150 a evidováno bylo 8084.

Za krajskou pobočku pro hl. město Prahu bylo za rok 2012 provedeno celkem 3496 srážek z dávek státní sociální podpory (objem srážek byl 1.285.000 Kč), za rok 2013 bylo provedeno 2987 srážek (objem 1.887.101 Kč), za rok 2014 bylo provedeno 3443 srážek (objem 3.650.364 Kč). V únoru 2015 bylo provedeno z dávek státní sociální podpory 335 srážek.

⁶⁵ ŠUBRT, Bořivoj. *Exekuční a ostatní srážky ze mzdy a z jiných příjmů*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013. 156 s. ISBN 978-80-7478-378-4. S. 55.

⁶⁶ Zdroj: Telefonická a emailová komunikace s Úřadem Práce ČR.

6. Exekuce na dávky sociální pomoci

V této kapitole se budu zabývat možnostmi (nebo spíše nemožností) exekuce dávek poskytovaných ze systému sociální pomoci. Poté se budu věnovat chomutovské kauze, která proběhla v roce 2009, a která se týkala exekuce dávek pomoci v hmotné nouzi.

Jak jsem již uvedla v 1. kapitole, systém sociální pomoci můžeme rozdělit pomoc v hmotné nouzi, dávky poskytované osobám se zdravotním postižením a na sociální služby, kdy podle zákona o sociálních službách je poskytována dávka příspěvek na péči. V tomto systému jsou poskytovány dávky příspěvek na živobytí, doplatek na bydlení, mimořádná okamžitá pomoc, příspěvek na péči, příspěvek na mobilitu a příspěvek na zvláštní pomůcku.

Dávky poskytované z tohoto systému již tradičně nepodléhají výkonu rozhodnutí. Již exekuční řád z roku 1896 (zákon č. 79/1896 ř.z.) stanovil v § 290, že *„jsou z exekuce docela vyňaty dary z milosti a ty almužny, peníze chudinské a podobné podpory, které osobám v zaopatření chudinském postaveným jsou poukázány z nadací, z pokladen obecních nebo z jiných pokladen veřejných“* Také zákon č. 121/1975 Sb., o sociálním zabezpečení, v § 98 odst. 3 stanovil, že dávky sociální péče nepodléhají výkonu rozhodnutí. Rovněž zákon č. 100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení, který byl předchůdcem dnešní právní úpravy systému sociální pomoci, stanovil v § 105 odst. 2, že dávky sociální péče nepodléhají výkonu rozhodnutí. S účinností od 1. 1. 1992 bylo novelizováno zákonem č. 519/1991 Sb. také ustanovení § 317 občanského soudního řádu, které od té doby stanovilo, že výkonu rozhodnutí nepodléhají peněžité dávky sociální péče.

Podle dnes platné a účinné právní úpravy v občanském soudním řádu nepodléhají výkonu rozhodnutí peněžité dávky sociální péče a dávky pomoci v hmotné nouzi (viz § 317 odst. 2 OSŘ). Zákaz postihu dávek výkonem rozhodnutí (a exekucí) je také stanoven v jednotlivých zákonech upravujících poskytování těchto dávek, tedy zákoně o pomoci v hmotné nouzi, v zákoně o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením a v zákoně o sociálních službách.

Termín „dávky sociální péče“, který je použit v § 317 odst. 2 OSŘ, je zřejmě ještě reziduum z předchozí právní úpravy tohoto subsystému sociálního zabezpečení. Nyní už se termín sociální péče v právní úpravě nepoužívá, proto by bylo vhodné toto ustanovení občanského soudního řádu novelizovat a upřesnit, s ohledem na novou právní úpravu, které dávky nepodléhají výkonu rozhodnutí, tedy že výkonu rozhodnutí nepodléhají dávky pomoci v hmotné nouzi, dávky poskytované osobám se zdravotním postižením a příspěvek na péči.

Dávky pomoci v hmotné nouzi (příspěvek na živobytí, doplatek na bydlení a mimořádná okamžitá pomoc) tedy výkonu rozhodnutí nepodléhají na základě výslovného ustanovení § 48 odst. 4 ZPHN a podle ustanovení § 317 odst. 2 OSŘ. Tyto dávky jsou vyloučeny z výkonu rozhodnutí, protože jsou určeny ke krytí nezbytných životních potřeb⁶⁷ (jak jsem popisovala v 1. kapitole, nárok na tyto dávky má jen osoba nacházející se v hmotné nouzi), tedy s ohledem na účel těchto dávek. To neplatí ale v případě, pokud příjemce dávku přijal dávkou neprávem (musel z okolností předpokládat, že dávka byla vyplacena neprávem nebo ve vyšší částce, než náležela, nebo byla výše dávky stanovena na základě nepravdivých, neúplných nebo zkreslených údajů poskytnutých příjemcem). V takovém případě je povinen příjemce tyto neprávem přijaté dávky vrátit. Tyto neprávem přijaté částky mohou být sráženy také z vyplácené nebo později přiznané opakující se dávky pomoci v hmotné nouzi. V tomto případě musí příjemci a osobám s ním společně posuzovaným zůstat existenční minimum (jsou-li mezi společně posuzovanými osobami nezaopatřené děti, tak jim musí zůstat životní minimum). Viz ustanovení § 51 ZPHN.

Výkonu rozhodnutí nepodléhá ani příspěvek na péči poskytovaný podle zákona o sociálních službách na základě výslovné ustanovení § 17 ZSS a to s ohledem na účel příspěvku na péči⁶⁸ (je určen osobě, která potřebuje pomoci se zvládnutím základních

⁶⁷ důvodová zpráva k zákonu č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, sněmovní tisk č. 1063/0, ze dne 26. 7. 2005

⁶⁸ důvodová zpráva k zákonu č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, sněmovní tisk č. 1102/0, ze dne 6. 9. 2005

životních potřeb, na zajištění sociálních služeb). Je možné jej také zařadit mezi pohledávky nepodléhající výkonu rozhodnutí podle ustanovení § 317 odst. 2 OSŘ, protože je zařazen v systému, který byl dříve označován jako systém sociální péče, a zákonodárce tedy zamýšlel vyloučit dávky poskytované z tohoto systému z výkonu rozhodnutí.

Dávky poskytované osobám se zdravotním postižením nepodléhají výkonu rozhodnutí podle § 317 odst. 2 OSŘ ze stejných důvodů jako příspěvek na péči a dále také podle výslovného ustanovení § 18 ZPDOZP, opět s ohledem na účel příspěvku na mobilitu a příspěvku na zvláštní pomůcku.⁶⁹

Žádná z dávek systému sociální pomoci tedy nepodléhá výkonu rozhodnutí ani exekuci, nelze tedy z nich provádět srážky ze mzdy nebo příkázání pohledávky. Důvodem pro vyloučení těchto dávek z výkonu z rozhodnutí a exekuce je, že dávky jsou poskytovány na specifický účel.

6.1. Kauza Chomutov

V této podkapitole se věnuji pokusu města Chomutova provádět exekuci prodejem movitých věcí na hotové peníze z právě vyplacených dávek pomoci v hmotné nouzi.

Město Chomutov se v roce 2009 rozhodlo vymáhat své pohledávky prostřednictvím exekuce vedené soudním exekutorem Janem Paraskou. Jednalo se o různé pohledávky na nájemném z obecních bytů, dále o pohledávky z nezaplacených pokut a správních poplatků. Podle vyjádření města se jednalo o nepřizpůsobivé lidi, kteří ignorovali upomínky a pohledávky města dosáhly více než 240 milionů Kč.⁷⁰

⁶⁹ Důvodová zpráva k zákonu č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením a o změně souvisejících zákonů, sněmovní tisk č. 374/0, ze dne 25. 5. 2011

⁷⁰ IDNES, 17. února 2009. *Exekutoři začali kasírovat dlužníky hned u pokladny na sociální dávky.* IDNES.CZ [online]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/exekutori-zacali-kasirovat-dluzniky-hned-u-pokladny-na-socialni-davky-1zb-/domaci.aspx?c=A090217_133208_domaci_jw. [cit. 26. 06. 2015].

Exekutor vydal exekuční příkazy na postižení hotových peněz pocházejících z vyplacených dávek pomoci v hmotné nouzi. Dne 17. února 2009, kdy byly dávky pomoci v hmotné nouzi vypláceny v hotovosti, došlo za asistence městské policie k zabavování právě vyplacených dávek přímo v budově magistrátu, kde byly dávky vyplaceny. Povinným zůstala pouze nezabavitelná částka 1000 Kč.

Tento postup byl kritizován veřejným ochráncem práv, který vydal dne 18. února 2009 tiskovou zprávu⁷¹, ve které prohlašuje, že tento postup považuje za nezákonný. Podle něho dávky exekuci podle § 317 odst. 2 OSŘ nepodléhají, a pokud není pochyb o tom, že hotové peníze pocházejí z dávek, pak trvá ochrana i nadále. Veřejný ochránce práv podal Ministerstvu spravedlnosti podnět k výkonu státního dohledu nad exekuční činností exekutora. Proti postupu v Chomutově byl také ministr pro lidská práva Kocáb, který ve své tiskové zprávě⁷² ze dne 17. února 2009 uvádí, že tímto postupem za asistence kamer se upozorňuje na to, že lidé sociálně slabí lidé jsou špatní a neschopní, a že jim jsou odebírány základní prostředky pro život a tím jsou vystaveni neřešitelné sociální situaci.

Ministerstvo spravedlnosti ale shledalo, že postup nebyl nezákonný, podle vyjádření mluvčí ministerstva nebylo na exekutorově postupu shledáno žádné pochybení. Ten si jen vybral jeden z možných výkladů zákona, a proto není žádný důvod jej postihovat.⁷³

⁷¹ Veřejný ochránce práv, 18. února 2009. *Exekuce na dávky pomoci v hmotné nouzi v Chomutově*. [online]. Dostupné z <http://www.ochrance.cz/aktualne/tiskove-zpravy-2010/exekuce-na-davky-pomoci-v-hmotne-nouzi-v-chomutove/>. [cit. 26. 06. 2015].

⁷² KOCÁB, Michael; ABBASOVÁ, Lejla. *Chomutov necitlivě sáhl sociálně potřebným na dávky v nouzi, které jsou podle zákona nezabavitelnou částkou*. Strana zelených. [online]. Dostupné z <http://strana.zeleni.cz/12346/clanek/chomutov-necitlive-sahl-socialne-potrebnym-na-davky-v-nouzi-ktere-jsou-podle-zakona-nezabavitelnou-castkou/>. [cit. 26. 06. 2015].

⁷³ IDNES, 4. března 2009. *Zabavování dávek v Chomutově je legální, tvrdí ministerstvo spravedlnosti*. IDNES.CZ [online]. Dostupné z http://zpravy.idnes.cz/zabavovani-davek-v-chomutove-je-legalni-tvrdi-ministerstvo-spravedlnosti-1uk-/domaci.aspx?c=A090304_090553_domaci_lpo. [cit. 26. 06. 2015].

Město si tento postup chválilo, byl podle něho úspěšný a navíc prý měl tento krok výchovná efekt, protože mnozí z dlužníků přišli buď dluh zaplatit, nebo se domluvit na splátkovém kalendáři.⁷⁴ Příklad z Chomutova si chtěla brát i ostatní města, například Litvínov, které řešilo podobné problémy s neplatiči.⁷⁵

Povinní se však bránili u soudu. Případ se dostal až Nejvyššímu soudu ČR, který ve svém rozhodnutí⁷⁶ ze dne 23. března 2011 uvedl, že takto postupovat nelze. Případ přesně odpovídal výše popsanému. Dne 16. 10. 2008 byla nařízena exekuce na majetek povinné paní E. B. Dne 17. 2. 2009 jí byly vyplaceny dávky pomoci v hmotné nouzi, ten samý den jí byl doručen exekuční příkaz na postižení hotových peněz z vyplacených dávek. Paní podala návrh na částečné zastavení exekuce na majetek v rozsahu postižení hotových peněz v rozsahu, který pocházel z vyplacených dávek v hmotné nouzi dne 17. 2. 2009. Soud usnesením⁷⁷ ze dne 20. 3. 2009 částečně zastavil exekuci. Proti tomu se exekutor odvolal ke krajskému soudu, který dne 25. 6. 2009 usnesením⁷⁸ odmítl odvolání a potvrdil, že dávky vyplacené dle zákona o pomoci v hmotné nouzi nelze postihnout exekucí a že pouhou výplatou neztrácí svůj charakter. Ten by ztratily, pokud by byly směněny za něco jiného nebo se staly úsporou. Dále uvedl, že z jazykového výkladu § 321 OSŘ vyplývá, že výkonem rozhodnutí nemohou být postiženy věci, které podle zvláštního předpisu výkonu rozhodnutí nepodléhají. Podle zvláštního předpisu nepodléhají výkonu rozhodnutí dávky pomoci v hmotné nouzi. Proti tomuto rozhodnutí podal oprávněný (statutární město Chomutov) dovolání k Nejvyššímu soudu.

Nejvyšší soud zamítl dovolání. Odůvodnil své rozhodnutí tím, že podle ustanovení § 48 odst. 4 zákona o pomoci v hmotné nouzi dávky pomoci v hmotné nouzi

⁷⁴ IDNES, 18. února 2009. *Desítky dlužníků se valí na chomutovský magistrát, bojí se exekuce.* IDNES.CZ [online]. Dostupné z http://zpravy.idnes.cz/desitky-dluzniku-se-vali-na-chomutovsky-magistrat-boji-se-exekuce-104-/domaci.aspx?c=A090218_174211_domaci_bar. [cit. 26. 06. 2015].

⁷⁵ IDNES, 5. března 2009. *Chomutov objevil dobrý bič na neplatiče, pochvalují si města.* IDNES.CZ [online]. Dostupné z http://zpravy.idnes.cz/chomutov-objevil-dobry-bic-na-neplatice-pochvaluji-si-mesta-pqg-/domaci.aspx?c=A090305_135156_domaci_lpo. [cit. 26. 06. 2015].

⁷⁶ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 23. března 2011, spis. zn. 20 Cdo 4105/2009.

⁷⁷ Rozhodnutí okresního soudu v Chomutově, spis. zn. 44 Nc 7790/2008-18, ze dne 20. 3. 2009.

⁷⁸ Rozhodnutí krajského soudu v Ústí nad Labem, spis. zn. 14 Co 223/2009, ze dne 25. června 2009.

nepodléhají výkonu rozhodnutí. Dále podle § 317 odst. 2 OSŘ dávky pomoci v hmotné nouzi nepodléhají výkonu rozhodnutí. Podle § 268 odst. 1 písm. d) OSŘ bude výkon rozhodnutí zastaven, jestliže postihuje věci, které jsou z něho vyloučeny podle § 321 OSŘ. V ustanovení § 321 OSŘ je stanoveno, že výkonem rozhodnutí nemohou být postiženy věci, které podle zvláštních právních předpisů výkonu rozhodnutí nepodléhají. Zvláštní právní předpis (zákon o pomoci v hmotné nouzi) stanoví, že dávky pomoci v hmotné nouzi nepodléhají výkonu rozhodnutí. Podle Nejvyššího soudu peníze představující dávku musejí sloužit svému účelu, ke kterému byly vyplaceny, tedy k zajištění základních životních podmínek a případné zneužívání dávek nepřísluší exekučnímu soudu posuzovat.

S rozhodnutím Nejvyššího soudu souhlasím, myslím si, že formalistický postoj, podle kterého vyplacené peníze již nejsou dávkou (která požívá ochrany a kterou nelze exekučně zabavit), a proto je lze postihnout výkonem rozhodnutí nebo exekucí, není správný, protože zcela opomíjí fakt, že dávky jsou poskytovány z určitého důvodu a k určitému účelu. Jsou poskytovány jen osobám v hmotné nouzi, jak jsem popsala v první kapitole. Zřejmě proto zákon o pomoci v hmotné nouzi obsahuje ustanovení o zákazu výkonu rozhodnutí. Je dobře, že alespoň u těchto dávek, které jsou poskytovány ze systému, který představuje tzv. poslední záchranou síť, je pamatováno na to, aby je nebylo možné exekučně zabavit. Souhlasím s názorem, který jsem našla na jedné internetové diskuzi⁷⁹ k tomuto tématu – pokud peněžní dávka nepodléhá výkonu rozhodnutí přikázáním pohledávky, pak by tato ochrana ztratila svůj praktický smysl, pokud by tato dávka jako vyplacená hotovost podléhala výkonu rozhodnutí prodejem movitých věcí. To souvisí s otázkou, v jakém okamžiku se peníze z vyplacené dávky stávají postižitelné. S touto otázkou se myslím velmi dobře vypořádal krajský soud v Ústí nad Labem, který prohlásil, že pouhou výplatou dávky neztrácejí svůj charakter. Ten by ztratily až při směně za něco jiného. Také Nejvyšší soud ČR judikoval, že peníze z dávek musí soužit svému účelu a nelze je tedy postihnout.

⁷⁹ Diskuze pod článkem Aleše Roztočila „Exekuce sociálních dávek – ano či ne?“ ze dne 27. března 2009, dostupné na <http://jinepravo.blogspot.cz/2009/03/ales-roztocil-exekuce-socialnich-davek.html>. [cit. 28. 06. 2015]

Závěr

Problematika exekucí dávek sociálního zabezpečení je v současnosti čím dál tím aktuálnější vzhledem k tomu, jak jejich počet narůstá. Proto jsem se tomuto tématu věnovala ve své diplomové práci.

Nejdříve jsem v první kapitole popsala dávkový systém v České republice. Definovala jsem pojem dávky sociálního zabezpečení a poté jsem definovala podmínky nároku na jednotlivé dávky sociálního zabezpečení. Dále jsem se ve druhé kapitole věnovala různým druhům exekucí, tedy výkonu rozhodnutí podle občanského soudního řádu, exekuci podle exekučního řádu, správní exekuci a daňové exekuci, v tom rozsahu, v jakém jsem to považovala za nezbytné vzhledem k tématu. Poskytla jsem prostor těm způsobům výkonu rozhodnutí a exekuce, které vzhledem k povaze dávek (jde o veřejnoprávní pohledávku oprávněné osoby vůči orgánu sociálního zabezpečení), by mohly připadat v úvahu při postižení těchto dávek exekucí.

Dávky sociálního zabezpečení jsou většinou postihovány srážkami ze mzdy, proto jsem tomuto způsobu výkonu rozhodnutí a exekuce věnovala prostor. V úvahu rovněž připadá příkazání jiné peněžité pohledávky, a to u těch dávek, které nejsou vyjmenovány ani v § 299 OSŘ, ve kterém jsou vyjmenovány jiné příjmy postihované srážkami ze mzdy, ani v § 317 odst. 2 OSŘ, který stanoví, které pohledávky nepodléhají výkonu rozhodnutí. Došla jsem k závěru, že příkazáním pohledávky lze postihnout ošetřovné a vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství. Z pohledu povinného je způsob výkonu rozhodnutí a exekuce srážkami ze mzdy mnohem šetrnější než příkazání pohledávky vzhledem k tomu, že při příkazání pohledávky je povinnému zabavena pohledávka celá a při srážkách ze mzdy je nutno mu ponechat nezabavitelnou částku. Nezabavitelná částka je pro rok 2015 rovna 6 118 Kč na osobu povinného. Nezabavitelná částka se zvyšuje za každou vyživovanou osobu o 1529,5 Kč. Proto jsem ráda, že je většina dávek sociálního zabezpečení postihována z možných způsobů právě srážkami ze mzdy, vzhledem k tomu, že jde o postih právě těch příjmů, na které má povinný nárok pouze tehdy, jestliže u něho (a osob společně posuzovaných) nastala nějaká sociální událost. Jde tedy o osoby, které jsou společensky více zranitelné. Postižení celé dávky příkazáním pohledávky by mohlo u těchto osob způsobit až sociální vyloučení. U dávek státní sociální podpory byl v minulých letech zaznamenán

posun, nejdříve bylo možné postihovat všechny dávky, později byly postihovány pouze opakované dávky státní sociální podpory. Až od 1. dubna 2006 jsou postihovány pouze opakované dávky a to srážkami ze mzdy. Vyloučen z výkonu rozhodnutí je také příspěvek na bydlení. Tedy jsem ráda, že byl zákonodárcem zvolen nejšetrnější možný způsob exekuce ze způsobů výkonu rozhodnutí a exekuce existujících v platné právní úpravě.

Ne všechny dávky sociálního zabezpečení je možné postihnout výkonem rozhodnutí nebo exekucí. Z předchozích kapitol v souhrnu vyplývá, že exekučně nelze postihnout ty dávky, které jsou poskytovány účelově, tedy dávky pomoci v hmotné nouzi, dávky poskytované osobám se zdravotním postižením, příspěvek na péči, dále jednorázové dávky státní sociální podpory a jednorázové dávky pěstounské péče (porodné, pohřebné, příspěvek při ukončení pěstounské péče, příspěvek při převzetí dítěte a příspěvek na zakoupení osobního motorového vozidla) a z dávek státní sociální podpory také nelze postihnout příspěvek na bydlení.

Naopak podle platné právní úpravy je možné postihovat dávky, které povinnému nahrazují příjem ze zaměstnání, tedy zejména dávky nemocenského a důchodového pojištění. Dále je možné postihnout opakované dávky státní sociální podpory a opakované dávky pěstounské péče.

Ve třetí kapitole o exekuci dávek nemocenského pojištění jsem popsala některé zvláštnosti při provádění srážek. Jde zejména o určité oznamovací povinnosti plátce mzdy vůči okresní správě sociálního zabezpečení.

V poslední kapitole jsem mimo jiné popsala kauzu, která se odehrála v roce 2009 v Chomutově. V této kauze město Chomutov vymáhalo prostřednictvím soudního exekutora své pohledávky od neplatičů a pro exekuci byl zvolen způsob prodeje movitých věcí, konkrétně zabavení hotových peněz z právě vyplacených dávek pomoci v hmotné nouzi. Tento postup byl z mnoha stran kritizován, zejména ze strany veřejného ochránce práv a ministra Kocába, ale také z mnoha stran chválen. Nakonec rozhodl Nejvyšší soud ČR, podle kterého nelze takto postupovat.

Myslím, že se mi podařilo naplnit cíl práce uceleně uspořádat problematiku exekucí dávek sociálního zabezpečení. Věnovala jsem se postupně všem peněžitým dávkám, které existují v systému sociálního zabezpečení v České republice. Uvedla

jsem, zda je možné je postihnout a jaké zvláštnosti oproti obecnému postupu při běžných srážkách ze mzdy se vyskytují. V některých případech jsem uvedla také historický vývoj právní úpravy. V textu práce jsem průběžně uváděla své návrhy na zlepšení právní úpravy, zejména tam, kde zákonodárce opomenul s přijetím nového předpisu novelizovat jiný předpis.

Seznam zkratek

Zkratky právních předpisů používané v textu:

OSŘ – zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

EŘ – zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád)

SŘ – zákon č. 500/2004 Sb., správní řád

DŘ – 280/2009 Sb., daňový řád

OZ – zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

ZNP – zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění

ZDP – zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění

ZPHN – zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi

ZSS – zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách

ZVZP – zákon č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění

ZSSP – zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře

ZSPOD – zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

ZPDOZP – zákon č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením

Seznam použité literatury a pramenů

Publikace:

BAXA, Josef aj., *Komentář k Zákonu daňový řád (280/2009 Sb.)*, Systém ASPI, [cit. 19. dubna 2015]

BREBURDA, Jan. *Exekuce srážkami ze mzdy 2015*. 3. aktualizované vydání. Olomouc: ANAG, 2015. 495 s. ISBN 978-80-7263-929-8.

ČERNÁ, Jana; TRINNEROVÁ, Dagmar; VACÍK, Antonín. *Právo sociálního zabezpečení*. 2. rozšířené vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007. 230 s. ISBN 978-80-7380-019-2.

DAVID, Ludvík aj. *Občanský soudní řád: komentář.I. díl*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009. 1072 s. ISBN 978-80-7357-460-4

HENDRYCH, Dušan. *Správní právo. Obecná část*. 8. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. 826 s. ISBN 978-80-7179-254-3.

KOLDINSKÁ, Kristina. *Sociální právo*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. 207 s. ISBN 978-80-7400-474-2.

MACUR, Josef. *Kurs občanského práva procesního. Exekční právo*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1998. 207 s. ISBN 80-7179-190-3.

PŘIB, Jan; VOŘÍŠEK, Vladimír. *Důchodové předpisy s komentářem*. 7. aktualizované vydání. Olomouc: ANAG, 2012. 583 s. ISBN 978-80-7263-736-2.

SVOBODA, Karel; SMOLÍK, Petr. *Občanský soudní řád: komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. 1398 s. ISBN 978-80-7400-506-0

ŠUBRT, Bořivoj, aj. *Abeceda mzdové účetní 2015*. 25. aktualizované vydání. Olomouc: ANAG, 2015. 623 s. ISBN 978-80-7263-922-9

ŠUBRT, Bořivoj. *Exekční a ostatní srážky ze mzdy a z jiných příjmů*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013. 156 s. ISBN 978-80-7478-378-4.

TOMEŠ, Igor. *Úvod do teorie a metodologie sociální politiky*. 1. vydání. Praha: Portál, 2010. 440 s. ISBN 978-80-7367-680-3.

TOMEŠ, Igor. *Obory sociální politiky*. 1. vydání. Praha: Portál, 2011. 368 s. ISBN 978-80-7367-868-5.

TRIPES, Antonín. *Exekuce v soudní praxi*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006. 836 s. ISBN 80-7179-489-9.

TRÖSTER, Petr aj. *Právo sociálního zabezpečení*. 6. podstatně přepracované a aktualizované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. 320s. ISBN 978-80-7400-473-5.

WINTEROVÁ, Alena aj. *Civilní právo procesní*. 6. aktualizované vydání, doplněné o předpisy evropského práva. Praha: Linde, 2011. 711 s. ISBN 978-80-7201-842-0.

ŽENÍŠKOVÁ, Marta; PŘIB, Jan. *Zákon o nemocenském pojištění s komentářem a příklady od 1. 1. 2015*. 8. aktualizované vydání. Olomouc: ANAG, 2015. 279 s. ISBN 978-80-7263-927-4.

Elektronické zdroje:

BÁČOVÁ, Petra. *Počet exekucí v loňském roce vzrostl (01.04.2015)*. Exekutorská komora České republiky. [online]. Dostupné z <http://ekcr.cz/1/aktuality-promedia/1959-pocet-exekuci-v-lonskem-roce-vzrostl-01-04-2015?w=>. [cit. 26. 06. 2015]

ČNB, 2015. *CELKOVÉ zadlužení domácností (v mil. Kč)*. Systém časových řad ARAD. [online]. Dostupné z http://www.cnb.cz/cnb/STAT.ARADY_PKG.VYSTUP?p_period=1&p_sort=2&p_des=50&p_sestuid=1538&p_uka=1%2C2%2C3&p_strid=AAD&p_od=200512&p_do=201504&p_lang=CS&p_format=0&p_decsep=%2C. [cit. 26. 06. 2015]

ČSSZ, 2015. *ČSSZ provádí exekuce i z nemocenských dávek. Rovněž jejich počet a výše srážek stoupá*. [online]. Dostupné z <http://www.cssz.cz/cz/o-cssz/informace/media/tiskove-zpravy/tiskove-zpravy-2015/2015-02-06-cssz-provadi-exekuce-i-z-nemocenskych-davek-rovnez-jejich-pocet-a-vyse-srazek-stoupa.htm>. [cit. 26. 06. 2015]

ČSSZ, 2015. *Počet exekucí z důchodu má nadále vzrůstající trend. Týkaly se 75 tisíc důchodů*. [online]. Dostupné <http://www.cssz.cz/cz/o-cssz/informace/media/tiskove->

zpravy/tiskove-zpravy-2015/2015-01-26-pocet-exekuci-z-duchodu-ma-nadale-vzrustajici-trend.-tykaly-se-75-tisic-duchodu.htm. [cit. 26. 06. 2015]

GEJDOŠ, Pavel. *Exekuce z důchodů jsou zátěží nejen pro dlužníky, ale také pro úřad, který je musí vyřizovat.* ČSSZ. [online]. Dostupné z <http://www.cssz.cz/cz/o-cssz/informace/media/tiskove-zpravy/tiskove-zpravy-2011/exekuce-z-duchodu-jsou-zatezi-nejen-pro-dluzniky-ale-take-pro-urad-ktery-je-musi-vyrizovat.htm>. [cit. 26. 06. 2015]

IDNES, 17. února 2009. *Exekutoři začali kasírovat dlužníky hned u pokladny na sociální dávky.* IDNES.CZ [online]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/exekutori-zacali-kasirovat-dluzniky-hned-u-pokladny-na-socialni-davky-1zb-domaci.aspx?c=A090217_133208_domaci_jw. [cit. 26. 06. 2015]

IDNES, 4. března 2009. *Zabavování dávek v Chomutově je legální, tvrdí ministerstvo spravedlnosti.* IDNES.CZ [online]. Dostupné z http://zpravy.idnes.cz/zabavovani-davek-v-chomutove-je-legalni-tvrdi-ministerstvo-spravedlnosti-1uk-domaci.aspx?c=A090304_090553_domaci_lpo. [cit. 26. 06. 2015]

IDNES, 18. února 2009. *Desítky dlužníků se valí na chomutovský magistrát, bojí se exekuce.* IDNES.CZ [online]. Dostupné z http://zpravy.idnes.cz/desitky-dluzniku-se-vali-na-chomutovsky-magistrat-boji-se-exekuce-104-domaci.aspx?c=A090218_174211_domaci_bar. [cit. 26. 06. 2015]

IDNES, 5. března 2009. *Chomutov objevil dobrý bič na neplatiče, pochvalují si města.* IDNES.CZ [online]. Dostupné z http://zpravy.idnes.cz/chomutov-objevil-dobry-bic-na-neplatice-pochvaluji-si-mesta-pqg-/domaci.aspx?c=A090305_135156_domaci_lpo. [cit. 26. 06. 2015]

KOCÁB, Michael; ABBASOVÁ, Lejla. *Chomutov necitlivě sáhl sociálně potřebným na dávky v nouzi, které jsou podle zákona nezabavitelnou částkou.* Strana zelených. [online]. Dostupné z <http://strana.zeleni.cz/12346/clanek/chomutov-necitlive-sahl-socialne-potrebnym-na-davky-v-nouzi-ktere-jsou-podle-zakona-nezabavitelnou-castkou/>. [cit. 26. 06. 2015]

MPSV, 2015. *Informace o vyplacených dávkách v resortu MPSV ČR v lednu 2015*. [online]. Dostupné z http://www.mpsv.cz/files/clanky/20495/davky_2015.pdf. [cit. 26. 06. 2015]

Veřejný ochránce práv, 18. února 2009. *Exekuce na dávky pomoci v hmotné nouzi v Chomutově*. [online]. Dostupné z <http://www.ochrance.cz/aktualne/tiskove-zpravy-2010/exekuce-na-davky-pomoci-v-hmotne-nouzi-v-chomutove/>. [cit. 26. 06. 2015]

VLČKOVÁ, Lenka. *Postupy OSSZ při provádění srážek z dávek nemocenského pojištění*. Národní pojištění 3/2014. [online]. Dostupné z <http://www.cssz.cz/cz/casopis-narodni-pojisteni/archiv-vydanych-cisel/clanky/mgr-lenka-vlckova-postupy-ossz-pri-provadeni-srazek-z-davek-nemocenskeho-pojisteni.htm>. [cit. 26. 06. 2015]

Integrovaný portál MPSV: <http://portal.mpsv.cz>

Internetové stránky ČSSZ: <http://www.cssz.cz>

Právní přepisy:

- Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád), ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 280/2009 Sb., daňový řád, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.
- Zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů.

- Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 100/1088 Sb., o sociálním zabezpečení.
- Nařízení vlády č. 595/2006 Sb., o nezabavitelných částkách.
- Nařízení vlády č. 409/2011 Sb., o zvýšení částek životního minima a existenčního minima.
- Nařízení vlády č. 327/2014 Sb., kterým se pro účely příspěvku na bydlení ze státní sociální podpory pro rok 2015 stanoví výše nákladů srovnatelných s nájemným, částek, které se započítávají za pevná paliva, a částek normativních nákladů na bydlení.

Důvodové zprávy:

- důvodová zpráva k zákonu č. 396/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, sněmovní tisk č. 537/0, ze dne 23. 11. 2011
- důvodová zpráva k zákonu č. 470/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, sněmovní tisk č. 441/0 ze dne 11. 8. 2011
- důvodová zpráva k zákonu č. 30/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, sněmovní tisk č. 257/0, ze dne 16. 6. 1999
- důvodová zpráva k zákonu č. 113/2006 Sb., kterým se mění zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 141/1961 Sb.,

o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 279/2003 Sb., o výkonu zajištění majetku a věcí v trestním řízení a o změně některých zákonů, sněmovní tisk č. 1049/0, ze dne 18. 7. 2005

- důvodová zpráva k zákonu č. 401/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, sněmovní tisk č. 564/0, ze dne 28. 12. 2011
- důvodová zpráva k zákonu č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, sněmovní tisk č. 1063/0, ze dne 26. 7. 2005
- důvodová zpráva k zákonu č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, sněmovní tisk č. 1102/0, ze dne 6. 9. 2005
- důvodová zpráva k zákonu č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením a o změně souvisejících zákonů, sněmovní tisk č. 374/0, ze dne 25. 5. 2011

Judikatura:

- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 23. března 2011, spis. zn. 20 Cdo 4105/2009.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 6. června 2007, spis. zn. 20 Cdo 2456/2006.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. ledna 2007, spis. zn. 20 Cdo 341/2006.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 9. srpna 2007, spis. zn. 25 Cdo 3546/2006.
- Rozhodnutí okresního soudu v Chomutově, spis. zn. 44 Nc 7790/2008-18, ze dne 20. 3. 2009.
- Rozhodnutí krajského soudu v Ústí nad Labem, spis. zn. 14 Co 223/2009, ze dne 25. června 2009.

Shrnutí

Tato diplomová práce se zabývá problematikou exekuce dávek sociálního zabezpečení. Diplomová práce je rozdělena do šesti kapitol, které jsou členěny na podkapitoly. Dále obsahuje úvod a závěr. V první kapitole je popsán dávkový systém v České republice. Nejdříve je definován pojem dávka sociálního zabezpečení, jsou popsány zásady při poskytování dávek sociálního zabezpečení a je uvedeno členění dávek sociálního zabezpečení. Dále jsou podle systémů práva sociálního zabezpečení definovány jednotlivé dávky sociálního zabezpečení. V druhé kapitole jsou popsány druhy exekucí. Nejdříve je pojednáno o soudním výkonu rozhodnutí. V této podkapitole jsou popsány dva způsoby výkonu rozhodnutí, které jsou svou povahou možné při exekuci dávek sociálního zabezpečení. Jde o srážky ze mzdy a přikázání pohledávky. Další podkapitoly se věnují exekuci podle exekučního řádu, správní exekuci, daňové exekuci a souběhu exekucí. Třetí kapitola pojednává o exekuci dávek nemocenského pojištění. Je zde uvedeno, ze kterých dávek lze provádět exekuci srážkami ze mzdy a které dávky lze postihnout přikázáním pohledávky. Dále je pojednáno o odchylkách při provádění srážek z dávek nemocenského pojištění od běžného postupu při provádění srážek ze mzdy. Čtvrtá kapitola je věnována exekucím z dávek důchodového pojištění. Pátá kapitola obsahuje problematiku exekucí z dávek státní sociální podpory a z dávek pěstounské péče. Je zde popsán historický vývoj právní úpravy a poté je uvedeno, které dávky podléhají exekuci. Šestá kapitola popisuje problematiku exekucí z dávek pomoci v hmotné nouzi, dávek poskytovaných osobám se zdravotním postižením a příspěvku na péči. Dále je pojednáno o kauze Chomutov, která se odehrála v roce 2009. V této kauze byly exekučně postihovány hotové peníze z právě vyplacených dávek pomoci v hmotné nouzi.

Summary

This thesis deals with the execution of social security benefits. The thesis is divided into six chapters, which are broken down into subsections. It also includes an introduction and a conclusion. The first chapter describes the batch system in the Czech Republic. After defining the concept of social security benefit, the principles are described in the provision of social security benefits and the breakdown of social security benefits. Furthermore, according to the systems of social security rights defined by individual social security benefits. The second section describes the types of executions. First, it discusses the judicial enforcement. In this section we describe two methods of enforcement, which by their nature are possible in execution of social security benefits. It is a payroll deductions and receivables commandments. Other subsections devoted to execution under the Enforcement Regulations, administrative execution, tax execution and parallel execution. The third chapter discusses the execution of health insurance benefits. Herein, the benefits of which can perform execution deductions from wages and benefits that can affect seizures. Further, it discusses the deviations in the implementation of deductions of health insurance benefits from the normal procedure for making payroll deductions. The fourth chapter is devoted to executions of pension benefits. The fifth chapter contains the issue of execution of state social support benefits and foster care. There is the historical development of legislation and then indicate which benefits are subject to execution. The sixth chapter discusses the issue of executions of benefits in material distress benefits provided to persons with disabilities and the care allowance. Further, it discusses the case of Chomutov, which took place in 2009. In this case were penalized executory cash being paid benefits in material distress.

Klíčová slova a název diplomové práce v anglickém jazyce

Název diplomové práce v anglickém jazyce:

Execution on social security benefits - legal assessment

Klíčová slova/ Key words

exekuce/execution

dávky sociálního zabezpečení/ social security benefits

srážky ze mzdy/ deductions from wages